

ANTIKRIST

Friedrich Nietzsche

1.

Pohlédneme si do očí. Jsme Hyperborejci - víme až příliš dobře, jak žijeme stranou. "Ani po souši ani po vodě nenajdeš cestu k Hyperborejcům": to věděl o nás už Pindaros. Mimo sever, mimo led, mimo smrt - náš život, naše štěstí... Objevili jsme štěstí, známe cestu, našli jsme východisko z celých tisíciletí labyrintu. Kdo jiný je našel? - Moderní člověk snad? - "Nevím kudy kam, jsem vším, co neví kudy kam" - vzdychá moderní člověk... Touto moderností jsme stonali - shnilým mírem, zbabělým kompromisem, vší ctností moderního Ano a Ne. Tato tolerance a largeur srdce, která všechno "odpouští", protože vše "chápe", je pro nás sciocco. Raději žít v ledu nežli mezi moderními ctnostmi a jinými jižními větry! ...Stateční jsme byli dost, nešetřili jsme sebe ani jiné: ale dlouho jsme nevěděli, kam se svou statečností. Zachmuřili jsme se, říkali nám fatalisté. Naše fátum - to byla plnost, napětí, nadržení sil. Žízňme po blesku a činech, nikdy jsme se nepřiblížili k štěstí hochů, "oddanosti"... Bouře byla v našem vzduchu, příroda - a my jsme příroda -, se zatměla - neboť jsme neměli cesty. Formule našeho štěstí: jasné Ano, Ne, přímá linie, cíl...

2.

Co je dobré? - Všechno, co v Člověku zvyšuje cit moci, vůli k moci, moc samotnou.

Co je špatné? - Všechno, co pochází ze slabosti.

Co je štěstí? - Cítit, že moc vzrůstá - že překonáváme překážku. Ne spokojenost, ale vůle k moci; ne mír, ale válka; ne ctnost, ale zdatnost (ctnost v renesančním stylu, virtu, ctnost bez moralínu).

Slabí a nezdařilí mají zahynout : první věta naší lásky k člověku. A má se jím k tomu ještě pomáhat.

Co je škodlivější než jakákoliv neřest? Účinná soustrast se všemi nezdařilými a slabými - křesťanství...

3.

Problém, který tímto kladu, není vtom, co má vystřídat lidstvo v sledu bytostí (člověk je koncem), ale v tom, který typ člověka máme vypěstovat, máme chtít jako hodnotnější, důstojnější života, jistější budoucnosti.

Tento hodnotnější typ se vyskytl již dost často: ale vždy šťastnou náhodou, výjimkou, nikdy proto, že byl chtěn. Naopak, jeho se nejvíce obávali, byl dosud téměř vtělením hrůzy; - a ze strachu byl chtěn a pěstován typ opačný a také ho bylo dosaženo: domácí zvíře, stádní zvíře, nemocné zvíře, člověk, -křesťan...

4.

Lidstvo nepředstavuje vývoj k lepšímu nebo silnějšímu nebo vyššímu tak, jak se tomu dnes věří. "Pokrok" je pouze moderní idea, to znamená idea falešná. Dnešní Evropan je svou hodnotou hluboko pod Evropanem renesančním; vývoj prostě není nutné zvýšením, stupňováním, zesílením.

V jiném smyslu se trvale vyskytují jednotlivé případy na nejrůznějších místech Země a z nejrůznějších kultur, případy, kterými se skutečně projevuje vyšší typ: něco, co je v poměru k celku lidstva jakýmsi nadčlověkem. Takové šťastné případy velikého zdaru vždy byly možné a snad budou vždy možné. A dokonce celé rody, kmeny, národy mohou být po případě takovou výhrou.

5.

Křesťanství nemá být zdobeno a fintěno: rozpoutalo válku na život a na smrt proti tomuto vyššímu typu člověka, dalo do klatby všechny základní instinkty tohoto typu, vydestilovalo z těchto instinktů zlo, zlého člověka: silný člověk člověkem typicky zavržením, "člověkem zvrhlým". Křesťanství se dalo na stranu všeho slabého, nízkého, nezdařilého, udělalo ideál z odporu proti udržovacím instinktům silného člověka; zkazilo rozum i povahu duchově nejsilnějších tím, že učilo vidci v nejvyšších hodnotách duchovnosti hřích, klam, pokušení.

Příklad nejžalostnější: zkáza Pascalova, který věřil ve zkázu svého rozumu dědičným hříchem, zatímco byl zkažen jen svým křesťanstvím !

6.

Viděl jsem bolestné, příšerné divadlo: zdvihl jsem oponu nad zkažeností člověka. Toto slovo v mých ústech je chráněno aspoň jednoho podezření: že obsahuje morální obžalobu člověka. Je míněno - znovu bych to podtrhl - bez moralínu: a to až do té míry, že pocítuji tuto zkaženost nejsilněji právě tam, kde se dosud nevědoměji aspirovalo na "ctnost", na "božskost". Uhodnete, že zkažeností myslím dekadenci: moje teze je, že všechny hodnoty, v nichž lidstvo nyní shrnuje, co je hodné všech přání, jsou hodnoty dekadentní. Zkaženým nazývám zvíře, druh, individuum, jestliže ztrácí své instinkty, jestliže volí to a dává přednost tomu, co je mu na škodu. Dějiny "vyšších citů", "ideálů lidstva" - a možná, že je musím vyprávět - by mohly skoro také vysvětlit, proč je člověk tak zkažený. Život samotný je mi instinktem pro vzrůst, pro trvání, pro hromadění sil, pro moc: kde chybí vůle k moci, je úpadek. Moje teze je, že všem vyšším hodnotám lidstva tato vůle chybí - že vládou pod nejsvětějšími jmény hodnoty úpadkové, hodnoty nihilistické.

7.

Křesťanství nazývají náboženstvím soustrasti. - Soustrast je v protikladu k tonickým afektům, které zvyšují energii citu života: působí depresivně. Soustrastí ztrácíme sílu. Soustrastí se ještě množí a násobí ztráta síly, kterou již strast o sobě přináší životu. Strast sama se stává soustrastí nakažlivou; popřípadě jí může být dosaženo celkové ztráty na životě a životní energii, která je v absurdním poměru ke kvantu příčiny (- případ smrti Nazaretského). To je první hledisko; je však jiné, ještě důležitější. Měříme-li soustrast hodnotou reakcí, které zpravidla vyvolává, zjeví se její ráz životu nebezpečný ve světle ještě mnohem jasnějším. Soustrast zhruba křížuje zákon vývoje, kterými je zákon selekce. Udržuje, co dozrálo k úpadku, brání se ve prospěch vydeděnců a odsouzců života, dává i životu ponurý a pochybný vzhled množstvím nezdařilostí všeho druhu, které v něm udržuje. Odvážili se nazývat soustrast ctností (každé vznešené morálce je slabostí); šli dále, udělali z ní vtělenou ctnost, základ a původ všech ctností - jenže ovšem, co je třeba mít na zřeteli, z hlediska filosofie, která byla nihilistická, která si napsala na štít popření života. Schopenhauer tím byl v právu: soustrastí se život popírá, zavrženíhodnějším - soustrast, to je praxe nihilismu. Ještě jednou: tento depresivní a nakažlivý instinkt kříží ony instinkty, které míří na udržení života a zvýšení jeho hodnoty: je jedním z hlavních nástrojů k stupňování dekadence, jakožto násobitel bídy a stejně jakožto konzervátor všeho bědného - soustrast přemlouvá k Ničemu!... Neříká se "nic": říká se místo toho "onen svět" nebo "bůh" nebo "pravý život" nebo nirvána, vykoupení, blaženství... Tato nevinná rétorika ze světa nábožensko-morální idiosynkrasie ukáže se ihned mnohem méně nevinnou, jestliže pochopíme, jaká tendence se tu halí v plášť sublimních slov: tendence životu nepřátelská. Schopenhauer byl nepřitelem života: proto se mu soustrast stala ctností... Aristoteles viděl, jak známo, v soustrasti chorobný a nebezpečný stav, jemuž by bylo dobře tu a tam odpomoci purgativem: v tragédii viděl purgativ. V zájmu životního instinktu bychom měli vskutku hledat prostředek, jak píchnout do takového chorobného a nebezpečného hromadění soustrasti, jak ukazuje případ Schopenhauerův (a pohříchu také celá naše literární a umělecká dekadence, od Petrohradu k Paříži, od Tolstého po Wagnera), píchnout do něho: aby puklo... Uprostřed naší nezdravé modernosti není nic nezdravějšího než křesťanská soustrast. Zde být lékařem, zde být neúprosným, zde pracovat nožem - to patří nám, to je náš způsob lásky k člověku, tím my jsme filosofové, my Hyperborejci!

8.

Je nutné říci, v kom vidíme svůj protiklad: - v bohoslovcích a ve všem, co má v těle bohosloveckou krev - v celé naší filosofii... Je třeba poznat tento osud zblízka, či lépe, je třeba prožít ho na sobě, je třeba na něj skoro zahynout, abychom v tom neviděli zert (volnomyšlenkářství našich pánů přírodovědců a fyziologů je v mých očích zertem, - chybí jim v těchto věcech vášeň, netrpí jimi). Ona otrava sahá mnohem dál, než se myslí: setkal jsem se s bohosloveckým instinktem pýchy všude, kde se dnes lidé cítí "idealisty", - kde si činí nárok, díky vyššímu původu, na právo shlížet s převahou a cize na skutečnost... Idealista má, stejně jako kněz, všechny velké pojmy v rukou (- a nejen v rukou!), poráží jimi s blahovolným opovržením "rozum", "smysly", "pocty", "blahobyť", "vědu", vidí takovéto věci pod sebou, jakožto síly škodlivé a svůdné, nad nimiž se vznáší "duch ryze pro sebe": jako by nebyly zasady pokora, cudnost, chudoba, jediným slovem svatost, životu doteď nevyřčeně

víc Škod, nežli kterékoli hrůzy a neřesti...Ryzí duch, toť ryzí lež... Pokud je kněz ještě uznáván za vyšší druh člověka, tento popírač, travič života z povolání, potud není odpovědi na otázku: co je pravda ? Pravda už je postavena na hlavu, je-li uznáván vědomý advokát Ničeho a záporu zástupcem "pravdy"...

9.

Tomuto bohosloveckému instinktu vyhlašuji válku: jeho stopu jsem našel všude. Kdo má v těle bohosloveckou krev, staví se ke všemu předem křivě a nepoctivě. Patos, který se z toho vyvíjí, si říká víra: zavřít oči jednou pro vždy před sebou, aby nebylo nutno trpět obrazem nezhojitelné falešnosti. Pro sebe si udělají morálku, ctnost, svatost z tohoto chybného pohledu vůči všemu, spojují dobré svědomí s, falešným viděním, - požadují, aby žádný jiný úhel pohledu už neměl cenu, když dali svému vlastnímu pohledu nejvyšší posvěcení jmény "bůh", "vykoupení", "věčnost". Vyhrabal jsem bohoslovecký instinkt ještě všude : je ze všech forem falešnosti, jaké jsou na zemi, nejrozšířenější, skutečně podzemní. V čem teolog vidí pravdu, musí být falešné: máme v tom téměř kritérium pravdy. Je to jeho nejspodnější instinkt sebezachování, který zakazuje, aby realita v žádném bodě nedošla uznání, ba aby se jí ani nedostalo slova. Kam sahá bohoslovecký vliv, je hodnotící soud postaven na hlavu, jsou pojmy "pravdivý" a "falešný" nezbytně obráceny: co je životu nejškodlivější, nazývá se zde "pravdivým", co jej povznáší, stupňuje, co mu přisvědčuje, jej ospravedlňuje a vede k triumfu, nazývá se "falešným"... Jestliže se stane, že teologové vztáhnou prostřednictvím "svědomí" knížat (anebo národů) ruku po moci, nepochybně, co se v podstatě pokaždé děje: vůle k zániku, nihilistická vůle se chce dostat k moci...

10.

Němci tomu ihned porozumí, když řeknu, že filosofie je zkažena bohosloveckou krví. Protestantský farář je praotcem německé filosofie, protestantismus sám je její peccatum originále. Definice protestantství: poloviční ochrnutí křesťanství - a také rozumu... Stačí pronést slovo "ústav v Tubingen", abychom pochopili, čím je v podstatě německá filosofie - zákeřnou teologií... Švábové jsou nejlepší lháři v Německu, lžou nevinně. Odkud jásoť, jenž proběhl při Kantově vystoupení německým učeným světem, který je složen ze tří čtvrtin z farářských a učitelských synů, - odkud německé přesvědčení, které i dnes má svou ozvěnu, že Kantem se začíná obrát k lepšímu ? Bohoslovecký instinkt v německém učenci uhádl, co nyní zas bylo možné... Otevřela se postranní cestička k starému ideálu, pojem "pravého světa", pojem morálky jako esence světa (- dva nejzlovolnější omyly, jaké kdy byly!), jestliže se teď nedaly dokázat, přece, díky zchytrale moudré skepsi, se přece zas už nedaly vyvrátit... Rozum, právo rozumu tak daleko nesahá... Z reality bylo uděláno "zdání"; svět úplně vylhaný, svět jsoucna byl udělán realitou... Úspěch Kantův je pouze úspěchem bohosloveckým: Kant byl, jako Luther, jako Leibnitz, o brzdu víc v německé poctivosti, která beztak neměla pevný krok.-

11.

Ještě slovo proti Kantovi moralistovi. Každá ctnost musí být naším vynálezem, naší nejosobnější sebeobranou a nouzí: v každém jiném smyslu pouze nebezpečím. Co není podmínkou našeho života, jen mu škodí: ctnost jen z respektu k pojmu "ctnosti", jak tomu chtěl Kant, je škodlivá. "Ctnost", "povinnost", "dobro o sobě", dobro vyznačující se neosobností a obecnou platností - výplody mozku, kterými se vyjadřuje úpadek, poslední vysílení života, královecké čiňanství. Nejhlubší zákony zachování a vzrůstu přikazují opak toho: aby si každý vynalezl svoji ctnost, svůj kategorický imperativ. Národ zahyne, jestliže si splete svoji povinnost s pojmem povinnosti vůbec. Nic neruínuje hlouběji, vnitřněji, než jakákoli "neosobní" povinnost, jakékoli obětování molochovi abstrakce. - Že nikdo nepostřehl, jak je Kantův kategorický imperativ životu nebezpečný !... Jen bohoslovecký instinkt jej vzal v ochranu ! - Jednání, k němuž nutká životní instinkt, má v rozkoši svůj důkaz, že je pravým jednáním: a onen nihilista s křesťansko-dogmatickými vnitřnostmi viděl v radosti námitku... Co ničí rychleji, nežli pracovat, myslit, cítit bez vnitřní nutnosti, bez hluboce osobní volby, bez radosti ? jakožto automat "povinnosti" ? Je to přímo návod k dekadenci, dokonce k idiotství... Kant se stal idiotem. - A to byl vrstevník Goethův Tento osudný pavouk by! uznáván za filosofa Němců, -ještě je uznáván!... Chráním se, abych neřekl, co si myslím o Němcích... Neviděl Kant ve francouzské revoluci přechod z neorganické formy státu v organickou ? Netázal se, jestli existuje událost, která ani nemůže být jinak vysvětlena, nežli morálním založením lidstva, takže by dokázala, jednou provždy, "tendenci lidstva k dobru" ? Kantova odpověď: "to je revoluce". Instinkt chybující ve všem a všude, protipřirodnost instinktem, německá dekadence filosofii - to je, Kant !

12.

Vyjímám několik skeptiků, kteří představují slušný typ v dějinách filosofie : ale ostatní neznají přední požadavky intelektuální poctivosti. Dělalí to vesměs jako ženské, všichni tito velicí blouznivci a zázračná zvířata, - pokládají "krásné city" už za argumenty, "vzdutá prsa" za měch božstva, přesvědčení za kritérium pravdy. Ke všemu se ještě pokusil Kant v "německé" nevinnosti zvěděčtit tuto formu korupce, tento nedostatek intelektuálního svědomí, pojmem "praktického rozumu": vynalezl zvláštní rozum, který by udával, kdy se nemáme starat o rozum, ozve-li se totiž morálka, vznešený požadavek "musíš". Uvážíme-li, že filosof je téměř u všech národů jen pokračováním kněžského typu, nepřekvapí už toto dědictví po knězi, to, že filosof je penězokazem sám před sebou. Má-li kdo posvátné úkoly, například napravovat lidstvo, zachránit je, vykoupit - nosí-li božstvo v prsou, je-li troublem imperativů z onoho světa, stojí takový posláním již mimo všechno jen rozumové hodnocení, - sám již posvěcen takovýmto úkolem, sám již typ vyššího řádu!... Co je knězi po vědě! Stojí na to příliš vysoko ! A dosud kněz panoval !-Určoval pojem pravdy a nepravdy.

13.

Nepodceňujme to: my sami, my svobodní duchové jsme již "přehodnocením všech hodnot", jsme vtělené vyhlášení války a vítězství všem starým pojmům "pravdy" a "nepravdy". Nejcennější poznatky nalézáme nejpozději; leč nejcennějšími poznatky jsou metody. Proti všem metodám, všem předpokladům naší nynější vědeckosti stálo po celá tisíciletí nejhlubší opovržení: být jejich přívržencem stačilo člověka vyloučit ze styku s "počestnými" lidmi -učinit z člověka "nepřítele božského", pohrdáče pravdou, "posedlého". Kdo byl vědeckým charakterem, byl čandalou... Stálo proti nám celé pathos lidstva - jeho pojem toho, co pravdou být má, co má být službou pravdě: každý příkaz "musíš" mířil dosud proti nám... Naše objekty, naše praktiky, náš způsob, tichý, opatrný, nedůvěřivý - to všechno se zdálo lidstvu naprosto nedůstojným a opovržením hodným, - Posléze bychom se směli, jistým právem, ptáti, nebyl-li to vlastně estetický vkus, který lidstvo udržoval v tak dlouhé slepotě: žádalo se na pravdě pitoreskní efekt, žádalo taktéž na poznávajícím, aby působil silně na smysly. Naše skromnost byla mu dávno proti srsti... Ó, jak to uhádlí, ti krocáni boží-

14.

Přeúčili jsme se. Uskromnili jsme se ve všem. Neodvozujeme už člověka od "ducha", od "božstva", postavili jsme jej zpět mezi zvířata. Je nám nejsilnějším zvířetem, protože je nejlistivějším: jedním z následků toho je jeho duchovnost. Na druhé straně se bráníme proti jisté ješitnosti, která by se i zde zase chtěla uplatnit: jakoby člověk byl býval velikým skrytým záměrem vývoje živočišstva. Nikterak není korunou tvorstva: každá bytost je, vedle něho, na stejném stupni dokonalosti... A jestliže to tvrdíme, tvrdíme ještě příliš mnoho: člověk je relativně zvíře nejnezdárnější, nejchorobnější, to které nejnebezpečněji zbloudilo od svých instinktů -arciže při tom všem také nejzajímavější ! - Pokud se zvířat týká, Decartes první se odvážil, s úctyhodnou smělostí, chápat zvíře jakožto stroj: celá naše fyziologie usiluje o důkaz této věty. Nestavíme také, a to je logické, člověka stranou, jak to dělal ještě Decartes: co je vůbec dnes z člověka pochopeno, jde právě tak daleko, jak je pochopen mechanicky. Kdysi dávali člověku věnem z vyššího řádu "svobodnou vůli": dnes jsme mu vzali i vůli v tom smyslu, že se tím nesmí rozumět žádná mohutnost. Slovo "vůle" je pouze k tomu, aby označovalo výslednici, jistý způsob individuální reakce, která následuje nutně na množství popudů částečně protichůdných, částečně souhlasných: - už neplatí, že vůle "působí", "pohybuje"...Kdysi viděli ve vědomí člověka, v "duchu" důkaz jeho vyššího původu, jeho božství; aby člověka zdokonalili, radili mu, aby po způsobu želvy vtáhl smysly do sebe, aby zastavil styk se vším pozemským, aby odložil smrtelnou schránku: pak z něho zbyla hlavní věc, "ryzí duch". I to jsme lépe rozvážili: uvědomování, "duch", je nám právě symptomem relativní nedokonalosti organismu, je nám pokusem, tápáním, omylem, je nám plahočením, kterým se spotřebuje zbytečně mnoho nervové síly, - popíráme, že cokoli může být uděláno dokonale, pokud se to dělá ještě vědomě. "Ryzí duch" znamená ryzí hloupost: odpočítáme-li nervový systém a smysly, "smrtelnou schránku", přepočítáme se - nic víc!

15.

V křesťanství se nedotýká ani morálka, ani náboženství v žádném bodě skutečnosti. Vesměs imaginární příčiny ("bůh", "duše", "já", "duch", "svobodná vůle" - nebo také "nesvobodná"); vesměs imaginární následky ("hřích",

"vykoupení", "milost", "trest", "odpuštění hříchu"). Styk imaginárních bytostí ("bůh", "duchové", "duše"); imaginární přírodní věda (antropocentrická; naprostý nedostatek pojmu přirozených příčin); imaginární psychologie (vesměš sebe-nedorozumění, interpretace příjemných nebo nepříjemných obecných citů, například stavů nervu sympatického, za pomoci sémiotiky nábožensko-morální idiosynkrasie, - "lítost", "výčitka svědomí", "d'áblovo pokušení", "blížkost boží"); imaginární teologie ("království boží", "poslední soud", "věčný život"). Tento čistě fiktivní svět se liší velice ve svůj neprospěch od světa snů tím, že tento odráží skutečnost, kdežto onen skutečnost falšuje, znehodnocuje, popírá, když jednou byl vynalezen pojmem "přírody protiklad pojmu "boha", muselo být "přirozené" slovem pro to, co je "zavrženíhodné" - celý tento fiktivní svět má svůj kořen v nenávisti ke všemu přirozenému (ke skutečnosti!), je výrazem hluboké nechuti ke všemu skutečnému... Ale tím je všechno vysvětleno... Kdo jediný má důvody, aby se vyhlal ze skutečnosti? Kdo jí trpí, trpět skutečností však znamená být skutečností ztroskotanou... Převaha citů nelibých nad libými je příčinou oné fiktivní morálky a náboženství: taková převaha však je formulí dekadence...

16.

Ke stejnému závěru nutí kritika křesťanského pojmu boha. -Národ, který sám v sebe věří, má také ještě svého vlastního boha. V něm uctívá podmínky, které mu dávají převahu, své ctnosti, - promítá svoji radost ze sebe, svůj pocit moci na bytost, které za to lze děkovat. Kdo je bohatý, chce rozdávat; hrdý národ potřebuje boha, aby mu obětoval... Náboženství za takovýchto předpokladů je formou vděčnosti. Člověk je vděčný sám za sebe: k tomu potřebuje mít boha. - Takovýto bůh musí mít možnost, aby škodil i prospíval, aby byl přítelem i nepřítelem, - člověk se mu obdivuje v dobrém i ve zlém. Protipřirozené vykleštění boha v boha pouhého dobra, bylo by tu naprosto nežádoucí. Zlého boha je zapotřebí stejně, jako dobrého: vždyť neděkujeme za vlastní existenci právě toleranci, lidumilnosti... Co by záleželo na bohu, který by neznal hněv, pomstu, závist, výsměch, lest, násilí? Který by snad ani neznal rozkošný žár vítězství a ničení? Takovému bohu by se nerozumělo: nač by ho kdo měl? -Ovšem: hyne-li národ; cílí-li, jak navždy mizí víra v budoucnost, jeho naděje na svobodu; stane-li se v jeho vědomí poddanství nade vše užitečným, ctnosti poddanské podmínkami zachování života, pak se musí změnit i jeho bůh. Stává se teď potměšilým, bázlivým, skromným, radí k "míru duše", radí ustát v nenávisti, být shovívavým, "milovat" dokonce přítele i nepřítele. Neustále moralizuje, leze do skryše každé soukromé ctnosti, stává se bohem pro každého, stává se soukromníkem, stává se kosmopolitou... Kdysi představoval národ, sílu národa, všechno co v duši národa bylo agresivního a žíznilo po moci: teď je už jen dobrým bohem... Vskutku, není jiné alternativy pro bohy: buď jsou vůlí k moci - a potud budou bohy národními - anebo jsou nemohoucností k moci - a pak se nutně stávají dobrými...

17.

Kde klesá jakýmkoli způsobem vůle k moci, je pokaždé také fyziologický pokles, dekadence. Božstvo dekadence, obřezané ve svých nejmužnějších ctnostech a pudech, stává se nyní nutně bohem fyziologicky poklesnuvších, slabých. Sami se nenazývají slabými, nazývají se "dobrymi"... Je jasné, aniž je třeba dalšího pokynu, ve kterých okamžicích dějin se teprve stává možnou dualistická fikce dobrého a zlého boha. Stejným instinktem, kterým poddaní zuboží svého boha na "ztělesněné dobro", škrtají z boha svých přemožitelů dobré vlastnosti; mstí se na svých pánech tím, že jejich boha učiní d'áblem. - Dobrý bůh, stejně jako d'ábel: oba výplodem dekadence. - Jak je možno ještě dnes tolik povolovat prostotě ducha křesťanských teologů a s nimi dekretovat, že vývoj pojmu boha od "boha Izraele", od boha národního k bohu křesťanskému, k vtělení všeho dobra, je pokrokem? - Ale i Renan tak činí. Jako by Renan měl právo na prostotu ducha! Vždyť opak toho bije do očí. Eliminují-li se z pojmu boha předpoklady vzestupného života, všechno silné, statečné, pánovité, hrdé, klesá-li krok za krokem na symbol berly pro znavené, záchranné kotvy pro všechny tonoucí, jestliže se stává bohem chudiny, bohem hříšníků, bohem nemocných par excellence a zbývá-li jaksi predikát "spasitel", "vykupitel" jakožto božský predikát vůbec: o čem mluví takováto proměna? takováto redukce všeho božského? - Ovšem: "království boží" tím vzrostlo. Kdysi měl bůh jen svůj národ, svůj "vyvolený" národ. Zatím však šel, zcela jako jeho národ sám, do ciziny, na vandr, nikde již odtud neměl stání: až konečně zdomácněl všude, velký ten kosmopolita - až získal na svou stranu "veliký počet" a půl zeměkoule. Ale bůh "velikého počtu", 'demokrat mezi bohy, se přesto nestal hrdým bohem pohanským: zůstal židem, zůstal bohem skryší, bohem temných koutů a míst, všech nezdravých kvartýrů celého světa i Jeho světová říše zůstala nadále říší podsvětí, špitálem, říší ghetta... On sám pak, tak blýdý, tak slabý, tolik dekadentní... I nejbledší z bledých ho ještě ovládli, páni metafyzikové, títo albinové pojmu. Tak dlouho ho opřádali, až se stal, hypnotizován jejich pohyby, sám pavoukem, sám metafyzikem. Nyní soukal zase svět ze sebe - sub specie Spinozae, - nyní se připodobňoval v

stále tenčího a bledšího, stal se "ideálem", stal se "ryzím duchem", stal se "absolutnem", stal se "věcí o sobě"...
Ejhle úpadek boha: bůh se stal "věcí o sobě"...

18.

Křesťanský pojem boha - bůh bohem nemocných, bůh pavouk, bůh duch - je jedním z nejkoruptnějších pojmů boha, kterých na zemi bylo dosaženo; představuje snad přímo ukazatel minima v sestupném vývoji typu bohů. Bůh degenerovaný v odpor k životu, místo aby jej prozářil svým věčným souhlasem! V bohu vypovězeno nepřátelství životu, přírodě, vůli k životu! Bůh formulí pro každé hanobení "tohoto světa", pro každou lež o "onom světě"! V bohu zbožněno Nic, svatořečena vůle k Ničemu!...

19.

Nedělá opravdu čest náboženskému nadání silných ras severní Evropy, o vkusu ani nemluvě, že neodvrhly křesťanského boha. Byly by se musely vypořádat s tak chorobným a senilním výplodem dekadence. Ale ulpěla na nich kletba za to, že se s ním nevypořádaly: převzaly chorobu, stáří, odpor do všech svých instinktu, - od té doby už vůbec nestvořily boha. Téměř dvě tisíciletí bez jediného nového boha! Nýbrž stále ještě, a jakoby právem trval, jako ultimátum a maximum bohotvorné síly tohoto ducha-tvůrce v člověku, tento politováníhodný bůh křesťanského monotonoteismu! Tento hybridní, úpadkový útvar z nicoty, z pojmu a odporu, v němž došly sankce všechny dekadenci instinkty, všechny zbabělosti a zemdenosti duše! -

20.

Tím, jak odsuzuji křesťanství, nechtěl bych se dopustit křivdy na příbuzném náboženství, které počtem vyznavačů má dokonce převahu: na buddhismu. Obě patří dohromady jakožto náboženství nihilistická - jsou to náboženství dekadenci - obě se od sebe liší co nejpozoruhodněji. Kritik křesťanství je indickým učencům hluboce vděčný za to, že je nyní možné obojí srovnávat. - Buddhismus je stokrát realističtější nežli křesťanství, má v těle dědictví objektivního a chladného kladení problémů, přichází po filosofickém hnutí trvajícím sta let; pojem "boha" je už vyřízen, když buddhismus přichází. Buddhismus je jediné skutečně pozitivistické náboženství, které nám dějiny ukazují, až do své noetiky (tohoto přísného fenomenalismu), neříká již "boj proti hříchu", ale dává plně za pravdu skutečnosti, říká "boj proti utrpení". Má už za sebou - tím se hluboce liší od křesťanství - sebeklam morálních pojmů - stojí, mluveno mou řečí, mimo dobro a zlo. Obě fyziologická fakta, na nichž spočívá a na něž obrací zřetel, jsou: předně nadměrná dráždivost senzibility, která se projevuje rafinovanou schopností bolesti, za druhé pak předuchovělost, příliš dlouhé žití v pojmech a logických procedurách, kterým doznal újmy osobní instinkt ve prospěch "neosobního". (- Obojí jsou stavy, které asi znají ze zkušeností aspoň někteří z mých čtenářů, "objektivní" stejně jako já.) Na základě těchto fyziologických podmínek vznikla deprese: proti ní postupuje Budha hygienicky. Používá proti ní život pod širým nebem, putování; střídmost a výběr stravy; opatrnost vůči všem líhovinám; opatrnost také vůči všem afektům, které dělají zluč a rozpalují krev; žádné starosti ani o sebe, ani o jiné. Vyžaduje představy, které buď dávají klid a rozveselují - vynalézá prostředky, jak jiným představám odvyknout. Dobrota, být dobrotivým, to je pro Budhu něco, co podporuje zdraví. Modlitba je stejně vyloučena, jako askeze; není kategorického imperativu, není vůbec nátlaku, ani uvnitř klášterní obce (lze zase vystoupit). To všechno by byly prostředky k zesílení oné nadměrné dráždivosti. Právě proto také nežádá boj proti těm, kdo jsou jiného smýšlení; jeho učení se ničemu tolik nebrání, jako citu pomsty, nechuti, ressentimentu (- "nikoli nepřátelstvím dojde nepřátelství konce": dojemný refrén celého buddhismu...). A to právem: právě tyto afekty by byly dokonale nezdravé vzhledem k dietetickému hlavnímu úmyslu. Únavu ducha, v níž zastihl svou zemi a jež se projevuje v nadměrné "objektivnosti" (to je v oslabení individuálního zájmu, v zlehčení vlastní váhy, "egoismu"), potírá přísnou redukcí i nejduchovnějších zájmů na osobu. V učení Budhově stává se egoismus povinností: "Unum necessarium", "jak ty se zbavíš utrpení", to reguluje a vymezuje celou dietu ducha (- snad si smíme připomenout onoho Athéňana, který také vyhlásil válku čistě "vědeckosti", Sokrata, který povýšil osobní egoismus na morálku i v říši problémů).

21.

Buddhismus předpokládá velmi mírné podnebí, velkou mírnost a liberálnost mravů, žádný militarismus; a dále, aby hnutí mělo ohnisko ve vyšších, až učených stavech. Nejvyšším cílem je tu čistá mysl, ticho, být bez přání; a dotahují svého cíle. Buddhismus není náboženství, v němž by se pouze aspirovalo na dokonalost: dokonalost je tu normálním případem.

V křesťanství se dostávají do popředí instinkty podmaněných a potlačených: jsou to nejnižší vrstvy, které v něm hledají svou spásu. Zde se provozuje jako zaměstnání, jako prostředek proti dlouhé chvíli kasuistika hříchu, sebekritika, inkvizice svědomí; zde se sále udržuje (modlitbou) afekt vůči někomu mocnému, zvanému "bůh"; zde se pokládá nejvyšší za nedosažitelné, za dar, za "milost". Zde chybí také veřejnost; skrýše, temná komora je křesťanská. Zde se pohrdá tělem, odmítá se hygiena jako něco smyslného; církve se brání i čistotnosti (- prvním křesťanským opatřením po vypuzení Maurů bylo zavření veřejných lázní, jichž sama Kordoba měla 270). Křesťanský je určitý smysl pro ukřutnost k sobě i k jiným; nenávisť k těm, kdo jsou jiného smýšlení; vůle pronásledovat. V popředí jsou chmurné a rozčilující představy; stavy nejvytouženější, nejvyššími jmény označované jsou epilepsoidní; dieta se vybírá tak, aby podporovala morbidní zjevy a předráždila nervy. Křesťanské je nepřátelství na život a na smrt proti pánům Země, proti "vznešeným" - a zároveň skryté tajné soutěžení (-křesťanství jim nechává "tělo" a chce jen "duši"...), Křesťanské je nenávidět ducha, hrdost, odvahu, svobodu, svobodomyšlnost ducha; křesťanské je nenávidět smysly, radosti smyslů, radost vůbec...

22.

Když křesťanství opustilo svou první půdu, nejnižší stavy, podsvětí antického světa, když se vydalo za moci mezi barbarské národy, nemohlo tu již předpokládat lidi znavené, ale lidi vnitřně zdivočelé a drásající se - člověka silného, ale nezvedeného. Být s sebou nespokojen, trpět sebou, není tu jako u buddhisty nadměrná dráždivost a schopnost bolesti, ale naopak přemocná touha ubližovat, vybití vnitřní napětí nepřátelskými Činy a představami. Křesťanství potřebovalo barbarské pojmy a hodnoty, aby barbary zvládlo: takové jsou oběť prvotin, pití krve při přijímání, pohrdání duchem a kulturou; mučení ve všech formách, smyslové i mimosmyslové; velká pompa kultu. Buddhismus je náboženství pro pozdní lidi, pro dobrotivé, jemné, předuchovělé rasy, které příliš snadno cítí bolest (- Evropa ještě dávno pro něj nedozrála -): vede je zpět k míru a jaré myslí, k dietě ve věcech ducha, k jistému otužení těla. Křesťanství chce zvládnout dravce; jeho prostředkem je učinit je nemocnými - oslabení je křesťanský recept na zkrocení, na "civilizaci". Buddhismus je náboženství pro závěr a zemdenost civilizace, křesťanství jí ještě ani nenašlo - může se stát, zeji zakládá.

23.

Buddhismus, znovu budiž řečeno, je stokrát chladnější, pravdivější, objektivnější. Nepotřebuje už dávat svému utrpení, své schopnosti k bolesti slušné vzezření interpretací hříchu - říká jen, co si myslí, "trpím". Barbarovi proti tomu již samo utrpení je něčím neslušným: potřebuje nejprve výklad, aby si přiznal, že trpí (jeho instinkt mu spíš říká, aby utrpení popíral, tiše snášel). Zde bylo slovo d'ábel dobrodiním: objevil se přemocný a strašlivý nepřítel - nebylo třeba se stydět, trpí-li kdo takovým nepřitelem. Křesťanství má na dně několik jemností, které patří Východu. Především ví, že je samo o sobě zcela lhostejné, je-li něco pravda, že však je svrchovaně důležité, pokud se věří, že něco je pravda. Pravda a víra, že něco je pravda: dva světy zájmů, ležící každý úplně jinde, téměř protichůdné světy, - každého z obojího docházíme zcela různými cestami. V tom se vyznat - to na východě téměř dělá mudrce: tak tomu rozumějí bráhmani, tak tomu rozumí Platón, tak každý žák esoterické moudrosti. Je-li například nějaké štěstí ve víře, že jsme vykoupeni z hříchu, není k tomu třeba předpokladu, aby člověk hříšným byl, ale aby se hříšným cítil. Je-li však vůbec především třeba víry, musí být podkopána důvěra v rozum, poznání, v bádání: cesta k pravdě se stane cestou zakázanou. • Silná naděje je mnohem silnější stimulátor života, než jakékoliv jednotlivé štěstí skutečné. Je třeba trpící udržovat nadějí, které nemůže odporovat žádná skutečnost - nadějí, která nemůže být odbyta splněním: nadějí na onen svět. (Právě pro tuto schopnost udržovat nešťastníka byla Řekům naděje zlem všech zel, zlem nejzákeřnějším: zůstalo na dně sudu zla.) - Aby byla možná láska, musí se bůh stát osobou; aby se nejspodnější instinkty dostaly k slovu, musí bůh být mladý. K roznicení žen je třeba postavit do popředí krásného světce, k roznicení mužů Marii. To všechno předpokládá, že křesťanství chce opanovat půdu, na níž určily už kultury afroditické nebo Adonisovypojem kultu. Požadavek cudnosti posiluje vehemenci a niternost náboženského instinktu - činí kult vřelejším, blouznivějším, oduševnělejším. Láska je stav, v němž člověk nejvíce vidí věci tak, jak nejsou. Iluzivní síla je tu na výši, taktéž oslazující síla apotheosy. V lásce snášíme víc nežli jinak, strpíme

všechno. Šlo o to vynalézt náboženství, v němž se dá milovat: tím jsme vyvázli z toho, co je v životě nejhorší - ani to už vidět není. Tolik o třech křesťanských ctnostech, víře, lásce, naději: nazývám je třemi křesťanskými chytrostmi. - Buddhismus je příliš pozdní, příliš pozitivistický, aby ještě byl takto chytrým.

24.

Jen se tu dotknu problému vzniku křesťanství. První věta k jeho rozřešení zní: křesťanství lze rozumět jedině z půdy, z níž vyrostlo - není to hnutí proti židovskému instinktu, je to jeho důslednost sama, jde to o úsudek dál z jeho hrůzné logice... Ve formuli vykupitelově: "spása přijde od židů". - Druhá věta zní: psychologický typ Galilejského lze ještě poznat, ale mohl sloužit až ve své úplné degeneraci (která ho zároveň zmrzčila a přetížila cizími rysy -) k tomu, k čemu ho bylo použito, k typu vykupitele lidstva.

Židé jsou nejpozoruhodnější národ světových dějin, protože dali, postaveni před otázkou být či nebýt, s uvědomělostí až příšernou přednost bytí za každou cenu: touto cestou bylo radikální zfalšování veškeré přírody, veškeré přirozenosti, veškeré reality celého vnitřního světa stejně jako vnějšího. Ohradili se proti všem podmínkám, za nichž dosud který národ mohl žít, žít směl; utvořili ze sebe pojem protichůdný přirozeným podmínkám, - obrátili po řadě náboženství, kult, morálku, dějiny a psychologii nenapravitelným způsobem v opak jejich přirozených hodnot Setkáváme se s tímž zjevem ještě jednou a v nevýslovně zvětšených rozměrech, přes to však je to jen kopie: - křesťanská církev postrádá, srovnaná s "národem světců", jakýkoli nárok na originalitu. Právě tím jsou Židé nejosudnější národ světových dějin: následky jejich vlivu učinily lidstvo do té míry falešným, že ještě dnes může křesťan cítit protizidovsky, aniž v sobě vidí poslední i důsledek židovství. Ve své "Genealogii morálky" jsem poprvé psychologicky předvedl protichůdné pojmy vznešené morálky a morálky ressentimentu, která vyšla z popření oné: ale to je židovsko-křesťanská morálka celá. Aby se dalo říci Ne na všechno, co na Zemi představuje vzestupný pohyb života, zdařilost, moc, krásu, kladnost k sobě samému, musel si tu instinkt ressentimentu povznesený na génia, vynalézt jiný svět, z kterého se zdálo ono přisvědčování životu zlem, vtělením všeho zavrženíhodného. Psychologicky vzato je židovský národ národem nejhůževnatější životní síly, který přeložen do nemožných podmínek, se dá, dobrovolně, z nehlubší chytrosti sebezáchovám, na stranu dekadentních instinktů, - nikoli, že by jimi byl ovládnán, nýbrž protože v nich uhodl moc, kterou je možno prosadit se proti "světu". Židé jsou protikladem všech dekadentů: museli je hrát až do iluze, dovedli se postavit s hereckým géniem non plus ultra, do čela všech dekadentních hnutí (křesťanstvím Pavlovým), aby z nich utvořili něco, co je silnější, než každá strana přisvědčující životu. Dekadence je tomu druhu člověka, který se v židovství a křesťanství domáhá moci, kněžskému druhu, jen prostředkem: tento druh člověka má životní zájem na tom, aby lidstvo učinil nemocným a převrátil pojmy "dobrý" a "zlý", "pravdivý" a "lživý" ve smyslu životu nebezpečném a hanobícím svět.-

25.

Dějiny Izraele jsou neocenitelné jako typické dějiny toho, jak přírodní hodnoty byly učiněny nepřirozenými: naznačím pět fakt této proměny. Původně, především v dobách království, měl také Izrael ke všemu správný, to znamená přirozený vztah. Jeho Jahve byl výrazem vědomí moci, radosti ze sebe, naděje v sebe: v něm očekávali vítězství a spásu, jím důvěřovali přírodě, že dá, co národ potřebuje -především déšť. Jahve je bohem Izraele a tedy bohem spravedlnosti: to je logika každého národa, který je mocný a má z toho dobré svědomí. Slavnostním kultem se projevují obě tyto stránky toho, že národ sám sobě přisvědčuje: je vděčný za veliké osudy, kterými se dostal navrch, je vděčen v poměru k ročnímu koloběhu a ke všemu štěstí v chovu dobytka a rolnictví. Tento stav věcí zůstal ještě dlouho ideálem, i když byl, pohřichu, něčím odbytým: anarchie uvnitř, Assyran zvenčí. Ale národ se držel jako nejžádoucnějšího té vize krále, který je dobrý voják a přísný soudce: především se jí držel onen typický prorok (to znamená kritik a satirik okamžiku) Jesajáš. - Ale žádná naděje se nesplnila. Starý bůh nedokázal už nic z toho, co dokázal kdysi. Byli by ho měli nechat. Co se stalo? Přeměnili jeho pojem - zbavili jeho pojem všeho přirozeného: za tuto cenu ho podrželi. - Jahve bůh "spravedlnosti", - není už jedno s Izraelem, není výrazem národního sebevědomí: už jen bůh za podmínek... Jeho pojem se stává nástrojem v rukou kněžských agitátorů, kteří odtud interpretují všechno štěstí jako odměnu, všechno neštěstí jako trest za to, neposlouchá-li kdo boha, za "hřích": nejprohlanější to interpretační manýra domněle "mravního řádu světa", kterou je, jednou provždy, přirozený pojem "příčiny" a "následku" postaven na hlavu. Když jednou byla, odměnou a trestem, přirozená kauzalita sprovedena ze světa, je zapotřebí proti přirozené kauzalitě: pak už všechna ostatní nepřirozenost přijde sama. Bůh, který klade požadavky, -místo boha, který pomáhá a radí, který je v podstatě názvem pro každou šťastnou inspiraci odvahy a sebedůvěry... Morálka už ne výrazem podmínek života a vzrůstu národa, ne už jeho nejspodnější životním instinktem, ale zabstraktnělá, proměněná v protiklad

života, - morálka zásadním zhoršením fantazie, "zlým pohledem" pro všechno. Co je židovská morálka, co je křesťanská? Náhoda připravená o svou nevinnost: neštěstí pošpiněné pojmem "hřichu"; zdraví a blaho života nebezpečím, "pokušením"; fyziologická neduživost otrávená červem svědomí...

26.

Pojem boha zfalšován; pojem morálky zfalšován: - židovské kněžstvo se na tom nezastavilo. Nic z dějin Izraele se jim nehodilo: pryč s nimi ! Tito knězi dokázali tento zázračný padělek, jehož dokladem je valná část bible: přeložili s výsměchem, kterému není rovno, minulost vlastního národa proti všemu podání, proti veškeré, historické realitě, do řeči náboženské, to znamená, že z ní udělali stupidní spásný mechanismus viny vůči Jahvovi a trestu, zbožnosti k Jahvovi a odměny. Pociťovali bychom tento nejpotupnější akt zfalšování dějin mnohem bolestněji, kdybychom nebyli tisíciletou církevní interpretací dějin téměř otupěli vůči požadavkům poctivosti in historicis. A církvi přizvukovali filozofové: lež "mravního řádu světa" jde celým vývojem i novější filozofie. Co znamená "mravní řád světa"? Že existuje jednou pro vždy vůle boží, co má člověk činit, čeho má nechat; že se hodnota národa, jednotlivce určuje tím, jak poslouchá nebo neposlouchá vůli boží; že vůle boží prokazuje svou vládu v osudech národa, jednotlivce, to znamená, že trestá a odměňuje, podle stupně poslušnosti. - Realita místo této žalostné lži zní: příživnický druh člověka, který prospívá jenom na útratu všech zdravých životních útvarů, kněz, zneužívá jména božího: "královstvím božím" nazývá stav společnosti v němž kněz určuje hodnotu věcí; "vůli boží" nazývá prostředky, kterými se takového stavu věd dosahuje nebo kterými se udržuje; s chladnokrevným cynismem měří národy, doby, jednotlivce podle toho, zdali převaze knězi prospívali nebo odporovali. Vizte je u díla: pod rukama židovských knězi se stala veliká doba v dějinách Izraele dobou úpadku, vyhnanství, dlouhé neštěstí se proměnilo ve věčný trest za velikou dobu - za dobu, ve které kněz ještě nebyl ničím. Udělali z mohutných velmi svobodně utvářených postav dějin Izraele podle potřeby ubohé potměšilce a pokrytce nebo "bezbožníky", zjednodušili psychologu každé velké události na idiotskou formuli "poslouchat nebo neposlouchat boha". - O krok dále: vůle boží (to znamená podmínky zachování kněžské moci) musí být známa - proto je třeba znát "zjevem". Aby bylo jasno je třeba velikého literárního padělků, dojde k objevu "svatého písma", - odevzdá se veřejnosti s veškerou hieratickou pompou, s dny pokání a nářkem nad dlouhým "hřichem". Bylo dávno jisté, jaká je vůle boží: celé neštěstí je v tom, že se národ odcizil "svatému písmu"... Už Mojžíšovi byla zjevena vůle boží: Co se stalo ? Kněz formuloval jednou provždy, přísně, pedanticky, až do velkých a malých daní, které se mu měly platit (- nezapomínaje nejchutnějších kusů masa: neboť kněz je požírač bifteků) co chce mít, "jaká je vůle boží. ...Odtud jsou všechny věci života uspořádány tak, že kněz je všude nepostradatelný; ve všech přirozených životních událostech, při narození, manželství, nemoci, smrti, ani nemluvě o "oběti" (jídle), zjevuje se svatý příživník, aby je učinil nepřirozenými, - v jeho řeči: aby je "posvětil"... Neboť toto je nutno pochopit: příživnictví knězovo (nebo "mravního řádu světa") činí každý přirozený mrav, každé přirozené zřízení (stát, soudní řád, manželství, péči o choré a chudé), každé požadavek vnuknutý instinktem života, zkrátka všechno, co má svou cenu v sobě, zásadně bezcenným, protihodnotným: dodatečně to potřebuje sankce, -je třeba mít, která hodnotu propůjčuje, která tím popírá přírodu, která tím teprve hodnotu tvoří... Kněz znehodnocuje, znesvěcuje přírodu: za tuto cenu se vůbec udržuje.-Neposlouchat boha, to znamená kněze, "zákona", to nyní dostává jméno "hřích"; prostředky jak se zase "smířit s bohem" jsou, jakož je po právu, prostředky, kterými se poddanství pod moc knězi zaručuje jen ještě bezpečněji: jen kněz "vykupuje"... Psychologicky vzato, stanou se v každé kněžsky organizované společnosti "hřichy" něčím nepostradatelným: jsou to vlastní páky moci, kněz žije z hříchů, potřebuje aby se "hřešilo"... První premisa: "bůh promíjí tomu, kdo se kaje" - jasně řečeno: kdo se poddá knězi.

27.

Na pudě takto falešné, kde stály proti veškeré přírodě, každé přírodní hodnotě, každé realitě nejhlubší instinkty panující třídy, vyrostlo křesťanství, tato forma zavilého nepřátelství k realitě, která dosud nebyla předstížena. "Svatý národ", který podržel pro všechny věci jen kněžské hodnoty, jen kněžská slova a odloučil se s důsledností, která může vzbudit hrůzu, od veškeré moci, která ještě zbývala na zemi, jako by se tím odlučoval od "světa", od "hřichu", -tento národ vytvořil pro svůj instinkt závěrečnou formuli, která byla logická až do sebepopření: popřel, v podobě křesťanství, ještě poslední formu reality, "svatý národ", "národ vyvolených", samu židovskou realitu. Případ je prvního řádu: malé povstalecké hnutí, pokřtěné jménem Ježíše Nazaretského, to je židovský instinkt ještě jednou, - jinak řečeno instinkt kněžský, který už nesnáší kněze jakožto realitu, je to vynález ještě odtažitější formy bytí, ještě nereálnější vize světa, než jakou podmiňuje organizace církve. Křesťanství popírá církev...

Nevidím, proti čemu mířilo povstání, za jehož původce byl pokládán nebo chybně pokládán Ježíš, jestliže to nebylo povstání proti židovské církvi, - církvi právě v tom smyslu, jak rozumíme slovu dnes. Bylo to povstání proti "dobrým a spravedlivým", proti "svatým Izraele", proti hierarchii společnosti, ne proti její zkaženosti, ale proti kastě, jejímu privilegiu, řádu, formuli; byla to nevíra ve "vyššího člověka"-, Ne vyřčené proti všemu, co bylo knězem a teologem. Ale hierarchie, jejíž existence tím byla, byť jen na okamžik, uvedena v pochybnost, byla kolovou stavbou, na níž se židovský národ, uprostřed "vody, vůbec ještě držel, - byla poslední namáhavě vydobytou možností, jak se udržet, reziduem jeho samostatné politické existence: útok na ni byl útokem na nejhlubší národní instinkt, na nejhrouževnatější životní vůli národa, jaká kdy na zemi byla. Tento svatý anarchista, který vyzýval nízký lid, vyvržence a "hříšníky", čondafy uvnitř židovství, k odporu proti vládnoucímu řádu - jazykem, který by vedl ještě i dnes, kdyby se dalo věřit evangeliím, na Sibiř, byl politickým zločincem, pokud právě političtí zločinci byli možní v obci absurdně nepolitické. To ho přivedlo na kříž: důkazem toho je nadpis kříže. Zemřel za svou vinu, - chybí jakýkoli důvod, přestože se to tvrdilo sebečastěji, že zemřel za vinu jiných.

28.

Zcela jiná je otázka, jestli si byl vůbec takového protikladu vědom, jestli v něm nebyl jen viděn tento protiklad. A zde se teprve dotýkám problému psychologie vykupitele. - Přiznávám, že čtu málo knih; s takovými obtížemi jako evangelia. Jsou to jiné obtíže, než ty, jejichž objasněním slavila učená zvědavost německého ducha jeden ze svých nejnezapomenutelnějších triumfů. Daleká je doba, kdy jsem vychutnával, jako každý mladý učenec, s moudrou pomalostí rafinovaného filologa dílo nevyrovnatelného Strausse, Tehdy mi bylo dvacet let: teď jsem na to příliš vážný. Co je mi do rozporů "podání"? Jak se vůbec může říkat legendám o svatých "podání"! Historie o světcích jsou nejdvojznačnější literatura, jaká vůbec je: zdá se mi předem marné, není-li jiných listin, používat na ně vědecké metody, - jen učená zahálka...

29.

Na čem mi záleží, to je psychologický princip vykupitele. Vždyť by mohl být obsažen v evangeliích navzdory evangeliím, byť sebevíce zmrzačen nebo přetížen cizími rysy: jako je typ Františka z Assisi uchován v jeho legendách navzdory jeho legendám. Ne pravda o tom, co činil, co mluvil, jak vlastně zemřel: ale otázka, lze-li si jeho typ vůbec ještě představit, jestliže je "obsažen v podání" ? - Pokud znám pokusy vyčíst z evangelií dokonce dějiny nějaké "duše", zdají se mi být důkazy odporne psychické lehkovázností. Pan Renan, tento šašek in psychologičtí, přidal k svému výkladu typu Ježíšova dva nejvhodnější pojmy, který pro to mohou být: pojem génia a pojem hrdiny ("neros"). Ale je-li něco neevangelického, je to pojem hrdiny. Zde se stal instinktem právě protiklad všeho zápasení, všeho, co se cítí být v boji: neschopnost k odporu se tu stává morálkou ("neodporuj zlému!" nejhlubší slovo evangelií, jejich klíč v jistém smyslu), blaženství v míru, v mírnosti, v neschopnosti k nepřátelství. Co znamená "radostné poselství" ? Pravý život, věčný život je nalezen, -neslibuje se, je tu, je ve vás: jakožto život v lásce, v lásce bez výhrady a bez vyloučení, bez odstupu. Každý je dítě boží - Ježíš nepožaduje naprosto nic jen pro sebe -Jako dítě boží je každý každému roven.,,Z Ježíše dělat hrdinu ! - A jaké nedorozumění je už dokonce slovo "génus"! Celý náš pojem, náš kulturní pojem "ducha" nemá vůbec smysl ve světě, v němž žije Ježíš. Mluvíme-li s přísností fyziologa. bylo by tu snad na místě zcela jiné slovo... Známe stav chorobné dráždivosti hmatu, který pak zděšeně couvá, má-li se dotknout, má-li se uchopit pevného předmětu. Domysleme takový fyziologický habitus do jeho poslední logiky - jako instinktivní nenávisť ke každé realitě, jako útek do "nezachytitelného", do "nepochopitelného", jako odpor ke každé formuli, ke každému pojmu času a prostoru, ke všemu, co je pevné, co je mrav, zřízení, církve, jako zdomácnělost ve světě, jehož se už nedotýká žádná realita, ve světě už jen "vnitřním", světě "pravém", světě "věčném"... "Království boží je ve vás"...

30.

Instinktivní nenávisť k realitě: následek výstřední schopnosti utrpení a dráždivosti, která už vůbec nechce být "dotýkána", protože příliš hluboce cítí každý dotyk.

Instinktivní vyloučení veškeré nechuti, všeho nepřátelství, všech hranic a distancí v citu - následek výstřední schopnosti utrpení a dráždivosti, která pociťuje již každý odpor, každou nutnost odporu jako nesnesitelnou nelibost (to znamená jako škodlivou, jako něco, od čeho zrazuje instinkt sebezachování), a zná jediné blaženství (rozkoš), neodporovat už, neodporovat už nikomu, ani zlu, ani zlému, - láska jedinou, poslední možností života... To jsou obě fyziologické reality, na nichž, z nichž vyrostlo učení o vykoupení. Nazývám je sublimním pokračováním hédonismu na podkladu veskrze morbidním. Nejbliže mu je příbuzný, byť i s velikým nádavkem řecké vitality a nervové síly, epikureismus, pohanské učení spásy. Epikur je typickým dekadentem: já první jsem ho takto poznal. - Strach z bolesti, i z nekonečně malé bolesti - nemůže ani jinak skončit, než v náboženství lásky...

31.

Dal jsem předem svou odpověď na celý problém. Jejím předpokladem je, že se nám typ vykupitele dochoval jen v silném znetvoření. Toto znetvoření má samo o sobě mnoho pravděpodobného: takový typ nemohl z více důvodů zůstat čistým, celistvým, bez přídavků. Stopy v něm nutně zanechalo jak prostředí, v němž se pohybovala tato cizí postava, tak ještě víc dějiny, osud první křesťanské obce: z něho byl zpětným vlivem tento typ obohacen rysy, srozumitelnými teprve z války a za účely propagandy. Tento zvláštní a nemocný svět, do něhož nás uvádějí evangelia - svět jako z ruského románu, v němž zdá se dali si dostaveníčko vyvrhelové společnosti, nervová choroba a "dětské" idiotství - nezbytně učinil za všech okolností typ hrubším: zvláště první učedníci teprve předložili bytí, plynoucí zcela v symbolech a nepochopitelnostech, do své vlastní hrubosti, aby vůbec něčemu z toho rozuměn, pro ně typ existoval teprve, když byl zformován do účinnějších forem... Prorok, mesiáš, budoucí soudce, učitel morálky, divotvorce, Jan Křtitel - tolik příležitosti typ zneužít... Nepodceňujme posléze, co je proprium každého velikého, zejména sektářského uctívání: smazává originální, často trapně cizí rysy a idiosyncrasie na uctívané bytosti - ba ani je nevidí. Bylo by čeho litovat, že nežil nějaký Dostojevský nablízku tohoto nejzajímavějšího dekadenta, myslím někdo, kdo dovedl vidět právě dojemný půvab takovéto směsi sublimnosti, nemoci a dětskosti. Ještě poslední hledisko: typ by skutečně mohl být jakožto typ dekadentní, podivuhodně mnohotvárný a plný rozporů: nelze takovou možnost zcela vyloučit. Přesto všechno od ní zrazuje: právě podání by muselo být v tomto případě pozoruhodně věrné a objektivní: a máme důvody předpokládat opak toho. Zatím zeje propast mezi kazatelem na hoře, u jezera, v lukách, jehož zjev připadá jako nějaký Budha na půdě velmi málo indické, a oním fanatikem útoku, úhlavním nepřítelem teologů a kněží, v němž oslavovala Renanova zlomyslnost "le grand maitre en ironie". Sam nepochybuji, že bohatá míra žluči (a dokonce i espritu) překypěla teprve ze vzrušeného stavu křesťanské propagandy na stav mistrův: víme přece dobře, jak si všichni sektáři upravují bez rozpaků ze svého mistra svou apologii. Když potřebovala první obec soudícího, hádavého, hněvného, zlovlně vychytralého teologa, proti teologům, stvořila si svého "boha" podle své potřeby: jako mu vložila bez váhání do úst také ony, zcela neevangelické pojmy, jichž teď nemohla postrádat, "návrát", "poslední soud", časné očekávání a sliby všeho druhu.-

32.

Bráním se, znovu budiž řečeno, aby nebyl vnášen fanatik do typu vykupitele: slovo impérieux, které užívá Renan, již samo anuluje typ. "Dobré poselství" znamená právě, že už není protikladů; království nebeské patří dětem; víra, která zde promlouvá, není vírou vybojovanou, - je tu, je od počátku jakoby dětskost ustoupivší do oblasti ducha. Fyziologům je aspoň dobře znám případ opožděné a v organismu nevyvinuté puberty jako následek degenerace. - Taková víra nezná hněv, nekárá, nebrání se: nepřináší "meč", - netuší vůbec, jak by mohla jednou rozdělovat. Nedokazuje sama sebe, ani zázraky, ani odměnou, ani slibováním, ani dokonce už "Písmem": je sama v každé chvíli svým zázrakem, svou odměnou, svým důkazem, svým "královstvím božím". Tato víra se také neformuluje, - žije, brání se formulím. Ovšemže nahodilost okolí, jazyka, předběžného vzdělání určuje jistý okruh pojmů: prvotní křesťanství užívá jen židovsko-semitských pojmů (sem patří jídlo a pití při přijímání, pojem tak zneužívaný církví jako všechno židovské). Ale chraňme se, abychom v tom neviděli víc než zakázanou znakomluvu, semiotiku, příležitost k podobnostem. Předběžnou podmínkou, aby vůbec mohl mluvit, je tomuto antirealistovi právě to, aby žádné slovo nebylo pojímáno doslovně. Mezi Indy by byl užíval pojmů sankhyamských, mezi Čínyany pojmů Laotsových - a necítil by při tom rozdíl. - Mohli bychom zvat Ježíše, s jistou tolerancí výrazu, "svobodným duchem" - z ničeho pevného si nic nedělá: slovo zabíjí, zabíjí všechno, co je pevné. Pojem zkušenost "života", již jediné zná, odporuje u něho jakémukoli slovu, formulí, zákonu, víře, dogmatu. Mluví pouze o tom, co je nejniternější: "život" nebo "pravda" nebo "světlo", to je jeho slovo pro to, co je nejniternější, - všechno ostatní, celá realita, celá příroda, ba i řeč má pro něho pouze cenu znamení,

podobnosti. Nesmíme se naprosto na tomto místě dopustit přehmatu, byť bylo sebe větší pokušení, které tkví v křesťanském, přesněji v církevním předsudku: takový symbolista par excellence stojí mimo všechno náboženství, mimo všechny pojmy kultu, všechnu historii, všechnu přírodní vědu, mimo všechnu zkušenost světa, všechny znalosti, všechnu politiku, všechnu psychologii, všechny knihy, všechno umění, - jeho "vědění" je právě čirá pošestilost o tom, že něco takového je. Kultům nezná ani z doslechu, nemá zapotřebí proti ní bojovat, - nepopírá ji... Totéž platí o státě, o celém občanském řádu a společnosti, o práci, o válce, - nikdy neměl důvod, aby popíral "svět", nikdy netušil církevní pojem "světa"... Popírat je právě to, co je jemu zcela nemožné. - Také chybí dialektika, chybí představa toho, že by nějaká "pravda" mohla být dokázána důvody (- jeho důkazy jsou vnitřní "světla", vnitřní city libosti a přisvědčování vlastnímu Já, vesměs "důkazy síly" -). Takové učení nemůže ani odporovat: nechápe ani, že jsou jiná učení, že mohou být, nedovede si ani představit opačné usuzování... Kde se s ním setká, bude truchlit z nejhlubšího soucitu nad "slepotou" - neboť vidí "světlo", - ale nevznesse námitku...

33.

V celé psychologii "evangelia" chybí pojem viny a trestu, stejně jako pojem odměny. Je odstraněn "hřích", každý distanční poměr mezi bohem a člověkem, - právě to je "radostné poselství". Blaženství se neslibuje, není vázáno podmínkami: je to jediná realita - všechno ostatní jsou znamení, aby o něm mluvila... Následek takového stavu se promítá do nové praxe, do vlastní praxe evangelické. Nikoli "vírou" se odlišuje křesťan: křesťan jedná, odlišuje se jiným jednáním. Tím, že neklade ani slovem, ani v srdci odpor k tomu, kdo je k němu zlý. Tím, že nečiní rozdíl mezi cizinci a domácími, mezi židy a nežidy {"bližní" je vlastně souvěrec, žid). Tím, že nezná hněv proti nikomu, že nikoho nepodceňuje. Tím, že u soudů ani neukáže, ani nedovolí, aby si na něho činily nárok ("nepřísahat"). Tím, že se neodloučí od své ženy za žádných okolností, ani když je dokázána ženina nevěra. - Všechno v podstatě jediná věta, všechno následky jediného instinktu.

Život vykupitelův byl jen tato praxe, - ani jeho smrt nebyla nic jiného... Nepotřeboval již formulí, nepotřeboval již ritu pro styk s bohem, - ba ani modlitby. Zúčtoval s celým židovským učením o pokání a smíření; ví, zeje to jediné práce života, kterou se člověk cítí "božským", "blaženým", "evangelickým", vždy "dítětem božím". Není "pokání" cestou k bohu, není jí "modlitba za odpuštění": jen evangelická praxe vede k bohu, právě ona je "bůh"! - Co bylo evangeliem vyřízeno, to bylo židovství pojmu: "hřích", "odpuštění hříchu", "víra", "vykoupení vírou", - celé židovské církevní učení bylo v "radostném poselství" popřeno.

Hluboký instinkt pro to, jak člověk musí žít, aby se cítil "v nebi", aby se cítil "věčným", kdežto při žádném jiném počínání se naprosto necítí "v nebi": jen toto je psychologická realita vykoupení. - Nový život, nikoli nová víra...

34.

Jestli něčemu rozumím na tomto velkém evangelistovi, tedy tomu, že uznává jen vnitřní realitu za realitu, za "pravdu", - že viděl ve všem ostatním, ve všem přirozeném, časovém, prostorovém, historickém jen znamení, příležitost k podobnostem. Pojem "syn člověka" není konkrétní osoba, která patří do dějin, není něco jednotlivého, jedinečného, ale "věčná" skutečnost, psychologický symbol osvobozený od pojmu času. Totéž platí ještě jednou a v nejvyšším smyslu, o bohu tohoto symbolisty, o "království božím", o "království nebeském", o "dětech božích". Nic není nekřesťanštějšího, nežli církevní hrubosti o bohu osobním, o "království božím", které přijde, o "království nebeském" na onom světě, o "synu božím", druhé osobě trojice. To všechno je - budiž mi prominut výraz -pěst na oko - ó na jaké oko! - evangelia: světodějný cynismus ve výsměchu symbolu... Ale vždyť bije do očí, čeho bylo dotčeno znaméním "otec" a "syn" -ne do každých očí, připouštím: slovem "syn" je vyjádřen vstup do celkového citu zbožnění, objímajícího všechny věci (blaženství), slovem "otec" tento cit sám, cit věčnosti, dokonalosti. - Stydím se připomínat, co udělala církev z tohoto symbolismu: nepostavila amfityrónskou historii na práh křesťanské "víry"? A nad to ještě dogma o "neposkvrněném početí"?... Ale tím početí poskvrnila "Království nebeské", to je stav srdce, ne něco, co přijde "nad zenu" nebo "po smrti". Celý pojem přirozené smrti chybí v evangeliu: smrt není mostem, není přechodem, chybí, protože přísluší zcela jinému světu, pouze zdánlivému, užitečnému pouze k znaméním. "Hodina smrti" není křesťanský pojem, - není vůbec "hodiny", času, fyzického života a jeho krizi pro učitele "radostného poselství"... "Království boží" není ničím, co se očekává; nemá věčejška ani pozítka, nepřijde za "tisíc let", - je to zkušenost jednoho srdce; je všude, není nikde...

35.

Tento "radostný posel" zemřel, jak žil, jak učil - ne aby "vykoupil lidi", ale aby ukázal, jak se má žít. Je to praxe, kterou zanechal lidstvu: své počínání před soudci, před pochopy, před žalobci a utrhačstvem i výsměchem všeho druhu, - své počínání na kříži. Neklade odpor, nehájí svou věc, nečiní ani krok, který by od něho odvrátil to nejhorší, ba víc,provokuje to... A prosí, trpí, miluje 5 těmi, v těch, kteří mu zlé činí... Nebránit se, nechovat hněvu, nečinít odpovědným... Nýbrž ani zlému neodporovat, - milovat ho...

36.

Teprve my, my osvobození duchové, máme předpoklad, abychom rozuměli něčemu, čemu neporozumělo devatenáct století, - té poctivosti, která se stala instinktem a vášní, která vede válku proti "svatě lži" ještě víc, než proti každé jiné lži... Lidé byli nevýslovně vzdáleni naší láskyplné a opatrné neutratíte, oné kázně ducha, kterou se jediné umožňuje uhádnout tak cizí, tak jemné věci: usilovali v tom vždy s nestoudným sobectvím jen o svůj prospěch, vybudovali z protikladu evangelia církev... Kdo by hledal znamení, že nějaké ironické božstvo má své prsty za velikou hrou světů, našel by nemalou oporu v obrovském otazníku, který se jmenuje křesťanství. Že lidstvo leží na kolenou před opakem toho, co bylo původem, smyslem, právem evangelia, že svatořečilo pojmem "církve" právě to, co "radostný posel" cítil pod sebou, cítil za sebou -je marné hledat větší formu světodějně ironie -

37.

Naše doba je hrdá na svůj historický smysl: jak mohla uvěřit nesmyslu, že na počátku křesťanství stojí hrubá bajka divotvorecká a vykupitelská, - a že všechno spirituální a symbolické je teprve pozdějším vývojem? Naopak: dějiny křesťanství - a to počínaje smrtí na kříži -jsou dějinami neporozumění, krok za krokem stále hrubší-ho,původnímu symbolismu. Každým rozšířením křesťanství na masy ještě širší, ještě surovější, jimž stále chyběly předpoklady, z nichž se zrodilo, stávalo se nutnějším křesťanství vulgarizovat, barbarizovat, -spolykalo učení a rituály všech podzemních kultů římského impéria, spolykalo nesmysl chorého rozumu všech druhů. Osud křesťanství je v nutnosti, že se jeho víra sama musela stát tak nemocnou , tak nízkou a vulgární, jak nemocné, nízké a vulgární byly potřeby, které jím měly,být uspokojeny. Souhrn nemocného barbarství domohl se posléze moci v podobě církve, - církve, této formy zavlého nepřátelství ke každé poctivosti, ke každé výši duše, ke každé kázni ducha, ke každé svobodomyšlné a dobrotivé lidskosti. Křesťanské hodnoty - vznešené hodnoty: teprve my, my osvobození duchové, obnovili jsme tento největší protiklad hodnot, jaký vůbec je! - -

38.

Nepotlačím na tomto místě povzdech. Jsou dny, kdy na mne přijde cit černější než nejčernější melancholie - pohrdání lidmi. Abych pak nezanechal pochybností, čím pohrdám, kým pohrdám: je to člověk dneška, člověk, kterého jsem z dopuštění osudu současníkem. Člověk dneška - dusím se jeho nečistým dechem... Vůči minulosti jsem, jako všichni poznávající, velmi tolerantní, to znamená, že velkomyslně překonávám sebe sama: procházím s chmurnou opatrností světem-blázincem celých tisíciletí, at' se zve "křesťanství", "křesťanská víra", "křesťanská církev", - chráním se, abych nečinil lidstvo zodpovědným za jeho duševní choroby. Ale můj cit se zvrátí, propuká, jakmile vstoupím do novější doby, do naší doby. Naše doba je vedoucí... Co kdysi bylo jen nemocné, stalo se dnes neslušným, -je neslušné dnes být křesťanem. A zde se začínám štitit. - Ohlížím se. Ani slovo už nezbylo z toho, čemu se kdysi říkalo "pravda", nevydržíme už, vezme-li kněz slovo "pravda" i jen do úst. I při nejskromnějším nároku na poctivost musíme dnes vědět, že se teolog, kněz, papež, každou větou, kterou vyřkne, nejen mýlí, ale že lže, - že mu už dávno není na vůli, lhát z "nevinnosti", z "nevědomosti". Také kněz ví, jako každý jiný, že už není "bůh", není "hříšník", není "vykupitel", - že "svobodná vůle", "mravní řád světa" jsou lži: - vážnost, hluboké sebepřemáhání ducha nedovoluje už nikomu, aby o tom nevěděl... Je poznáno, čím všechny pojmy církve skutečně jsou, totiž nejzlovolnějším penězokazectvím, jaké kdy bylo, za tím účelem, aby příroda, přírodní hodnoty byly znehodnoceny; je poznáno, čím sám kněz skutečně je, totiž nejnebezpečnějším druhem příživníka, pravým jedovatým pavoukem lidského života... Víme, naše svědomí to dnes ví - zač vůbec stojí a k čemu sloužily ty příšerné vynálezy knězi a církve, kterými bylo dosaženo takového stavu sebezhanobení lidstva, že i pohled na ně se stává hnusným - pojmy "onen svět", "poslední soud",

"nesmrtelnost duše" i "duše" sama: jsou to mučidla, jsou to systémy ukrutností, kterými se kněz stal pánem, zůstal pánem... Každý to dnes ví: a přesto zůstává všechno při starém. Kam se poděl zbytek slušnosti, sebeucty, když se ještě dnes křesťany nazývají a k přijímání chodí i naši státníci, lidé jinak velmi nezaujatí a antikristové činu skrz naskrz? Mladý kníže v čele svých pluků, nádherný jako projev sobectví a vypínavosti svého národa, - ale beze všeho studu vyznávající své křesťanství!... Kohopak popírá křesťanství? Čemu říká "svět"? Tomu, že je člověk vojínem, že je soudcem, že je vlastencem; že se brání, že dbá své cti; že usiluje o svůj prospěch; že je hrdý... Každá praxe každého okamžiku, každý instinkt, každé uskutečňující se hodnocení je dnes protikřesťanské: jakou zrůdou falešnosti asi je moderní člověk, že se přesto nestydí zvat se ještě křesťanem! —

39.

-Vracím se, povím pravé dějiny křesťanství. - Už slovo "křesťanství" je nedorozumění, - v podstatě byl jen jeden křesťan a ten zemřel na kříži. "Evangelium" zemřelo na kříži. Co se od tohoto okamžiku zve "evangeliem", bylo už opakem toho, co on žil: "zlé poselství", dysangelium. Je falešné až do nesmyslu, vidět odznak křesťana v nějaké "víře", třeba ve víře ve vykoupění Kristem: jen křesťanská praxe, život, jaký žil ten, kdo zemřel na kříži, je křesťanský... Ještě dnes je takový život možný, pro určité lidi dokonce nutný: pravé, původní křesťanství bude možné pro všechny časy... Ne věřit, ale činit, především mnohé nečinit, být jiným... Stav vědomí, například něčemu věřit, považovat něco za pravdu - každý psycholog to ví - jsou přece věci úplně lhostejné a pátého řádu vůči hodnotě instinktů: přísněji řečeno, je celý pojem duchové přičetnosti falešný. Redukuje-li kdo to, zeje křesťanem, křesťanskost na to, že považuje něco za pravdivé, na pouhou fenomenalitu vědomí, znamená to, že křesťanství popírá. Ve skutečnosti nebylo křesťanů. "Křesťan", to co se po dvě tisíciletí zve křesťanem, znamená jen tolik, že člověk sám sobě nerozumí! Přihlédneme-li blíže, vládly v něm přes všechnu "viru" pouze instinkty - a jaké instinkty! - "Víra" byla za všech dob, například u Luthera pouze pláštíkem, záminkou, záclonou, za níž hrály instinkty svou hru, - byla chytrou slepotou k vládě určitých instinktů... "Víra" - nazval jsem ji už vlastní chytrostí křesťanskou, - mluvilo se vždy o "víře", jednalo se vždy z instinktu... V křesťanském světě představ se nevyskytuje nic, co by se skutečnosti i jen dotýkalo: proti tomu jsme poznali, že instinktivní nenávisť ke každé skutečnosti je hybný, jediný hybný živel v kořeni křesťanství. Co z toho plyne? Že omyl je zde také in psychologické radikální, to znamená, že určuje podstatu, to znamená, že je substancí. Vezměte z toho jediný pojem, nahraďte jej jedinou realitou - a celé křesťanství se propadne v nicotu! - Díváme-li se z výše, je tato nejicizorodější ze všech skutečností, toto náboženství nejen podmíněné omyly, nýbrž vynalézavé, ba geniální jen v omylech škodlivých, jen v takových, které otravují život i srdce, je divadlem pro bohy, - pro ta božstva, která jsou zároveň filosofy, s kterými jsem se setkal v oněch slavných dialozích na Naxu. V okamžiku, kdy od nich odstoupí hnus (- a také od nás!), jsou vděční za divadlo křesťanů: žalostná hvězdička, která se nazývá Zemí, zasluhuje snad už za tento kuriózní případ pohledu božského, účasti boží... Nepodceňujme totiž křesťana: křesťan, falešný až do nevinosti, je daleko nad opicí, vzhledem ke křesťanům stává se známá jedna teorie o původu člověka pouhou zdvořilostí...

40.

-Neblahý osud evangelia byl rozhodnut smrtí, - viselo na "kříži"... Teprve smrt, tato neočekávaná potupná smrt, teprve kříž, jenž býval celkem vyhrazen jen luze, - teprve tento nejstrašnější paradox postavil učedníky před vlastní hádanku: "Kdo to byl? Co to bylo?" - Otřesený a v hloubi uražený cit, obava, aby takováto smrt nebyla vyvrácením jejich věci, strašlivý otazník "proč právě takto?" - tento stav se dá pochopit až příliš dobře. Zde muselo všechno být nutným, mít smysl, rozumný důvod, nejvyšší rozum; láska učedníkovy nezná náhody. Teď se teprve rozevřela propast: "kdo ho zabil? kdo byl jeho přirozeným nepřítelem?" - tato otázka vyskočila jako blesk. Odpověď: vládnoucí židovstvo, jeho nejvyšší stav. Od tohoto okamžiku vznikl pocit vzpoury proti řádu, Ježíš byl konečně vykládán jako buřič proti řádu. Až potud chybil v jeho obraze ten bojovný, tento slovem i činem popírající rys; ba víc, byl jeho opakem. Očividně neporozuměla malá obec právě hlavní věci, nepochopila, co je vzorem v tomto způsobu umírání, nepochopila svobodu, převahu nad každým citem pomsty: - znamení toho, jak málo mu vůbec rozuměla! Přímou svou smrtí nemohl Ježíš chtít nic, nežli veřejně podat nejsilnější zkoušku, důkaz svého učení... Ale jeho učedníci byli vzdáleni toho, aby tuto smrt odpustili, - což by bylo bývalo evangelickým v nejvyšším slova smyslu; nebo dokonce aby se nabídli ke stejné smrti v mírném a líbezném stavu srdce... Vrchu nabyl zase nejneevangeličtější cit, pomsta. Nebylo možné, aby věc byla touto smrtí u konce: bylo třeba "odplaty", "soudy" (- a přece, co může být ještě neevangeličtějšího, nežli "odplata", "trest", "soudit"!). Ještě jednou se dostalo do popředí populární očekávání Mesiáše; zrak byl upjat na historický okamžik: "království boží" přijde soudit své nepřátele... Ale tím je všechno postaveno na hlavu: "království boží závěrečným aktem,

slibem! Vždyť evangelium bylo právě jsočností, naplněním, skutečností tohoto "království". Taková smrt byla právě tímto "královstvím božím". Teprve teď bylo vneseno do typu mistrova všechno pohrdání a hořkost k farizejům a teologům, - udělali tím z něho farizeje a teologa! Na druhé straně už nevydrželo zdivočelé uctívání těchto zcela vyšinitých duší onu evangelickou rovnoprávnost každého na synovství boží, již učil Ježíš; jejich pomstou bylo, že Ježíše vyzdvihli výstředním způsobem, odloučili jej od sebe: zcela tak, jako kdysi odloučili židé z pomsty na svých nepřátelích svého boha od sebe a vyzdvihli jej do výše. Jediný bůh a jediný syn boží: oba výplody ressentimentu...

41.

- A od té chvíle se již vynořil absurdní problém: "jak mohl bůh toto dopustit!" Na to našel porušený rozum malé obce odpověď až strašlivě absurdní: bůh dal svého syna k odpuštění hříchů, za oběť. Jak byl najednou konec evangeliu! Oběť za vinu, a to ve své nejodpornější, nejbarbarštější formě, oběť nevinného za hříchy viníků! Jak hrůzné pohanství! - Vždyť Ježíš odstranil i pojem "viny" - popíral jakoukoli propast mezi bohem a člověkem, prožil tuto jednotu boha a člověka jakožto svoje "radostné poselství"... A ne jako nadprávi! - Odtud přibývá krok za krokem do typu vykupitele: učení o soudu a o návratu, učení o smrti jako oběti, učení o vzkříšení, kterým je odeskamotován celý pojem "blaženství", celá to a jediná realita evangelia - ve prospěch nějakého stavu po smrti!... Pavel logizoval toto pojetí, tuto necudnost pojetí s onou rabínskou drzostí, kterou se vyznačuje ve všem, takto: "pakliže Kristus nevstal z mrtvých, je naše víra lichá". - A rázem se stal z evangelia nejhanebnější ze všech nesplnitelných slibů, nestoudné učení o osobní nesmrtnosti... Ještě Pavel sám učil, zeje odměnou!...

42.

Je vidět čemu byl konec smrti na kříži: nový, zcela původní náběh k jakémusi buddhistickému mírovému hnutí, ke skutečnému, nikoli jen slibovanému Mstí na zemi. Protože toto zůstává - už jsem to zdůraznil! - základním rozdílem mezi dvěma dekadentními náboženstvími: buddhismus neslibuje, nýbrž dodržuje, křesťanství slibuje všechno, ale nedodržuje nic. - Za "radostným poselstvím" šlo v patách poselství nejhorší: poselství Pavlovo. V Pavlovi se ztělesňuje typ protichůdný k "radostnému poslu", génius nenávisti, génius vize nenávisti, neúprosné logiky nenávisti. Co všechno přinesl tento dysangelista v oběť nenávisti! Především vykupitele: přibílil jej na svůj kříž. Život, příklad, učení, smrt, smysl a právo celého evangelia - nic už tu nebylo, když tento penězokaz z nenávisti pochopil, co jediné mohl potřebovat. Ne realitu, ne historickou pravdu!... A ještě jednou spáchal židův kněžský instinkt na dějinách stejný zločin, škrtnl prostě všerejšek, předvšerejšek křesťanství, vynalezl si dějiny prvotního křesťanství. Ještě víc: zfalšoval ještě jednou dějiny Izraele, aby se jevíly předhistorií pro jeho čin: všichni proroci mluvili G jeho "vykupiteli"... Církev zfalšovala později dokonce i dějiny lidstva na předhistorii křesťanství... Typ vykupitele, učení, praxe, smrt, smysl smrti, ba i to, co přijde po smrti - nic se neuchránilo poskvrny, nic nezůstalo i jen podobné skutečnosti. Pavel prostě přeložil těžiště onoho celého života za tento život, - do lži o Ježíšově "zmrtvýchvstání". Nemohl v podstatě vůbec potřebovat život vykupitelův - potřeboval smrt na kříži a ještě něco dalšího... Byla by opravdu naierie od psychologa, aby pokládal takového Pavla, který měl domov v hlavním sídle stoického osvícenství, za poctivého, když si upravuje z halucinace důkaz, že vykupitel ještě žije, anebo aby psycholog dal víru i jen jeho vyprávění, že tuto halucinaci měl; Pavel chtěl účel, tudíž chtěl i prostředky... Čemu sám nevěřil, tomu věřili idioti, mezi něž rozhodil své učení. Jeho potřebou byla moc; Pavlem se ještě jednou kněz domáhal moci, - mohl upotřebit jen pojmy, učení, symboly, kterými se dají tyranizovat masy, tvořit stáda. Co jediné převzal později Mohamed z křesťanství? Vynález Pavlův, jeho prostředek kněžské tyranie, prostředek tvoření stád: víru v nesmrtnost - to je učení o "soudu"...

43.

Jestliže přeložíme těžiště života nikoli do života, ale do "onoho světa" - do Ničeho, vzali jsme životu těžiště úplně. Veliká lež osobní nesmrtnosti ničí všechnu rozumnost, všechnu přirozenost pudu, - všechno, co je v instinktech blahodárného, co v nich podporuje život, zaručuje budoucnost, budí nyní nedůvěru. Žít tak, že už nemá smysl žít, to se teď stává "smyslem" života... K čemu solidarita, k čemu ještě vděčnost za původ a předky, k čemu spolupracovat, důvěřovat, podporovat nějaké obecné blaho a mít je na zřeteli?... To je vesměs "pokušení", vesměs svádění z "pravé cesty". - "Jedno je třeba"... Aby byl každý jako "nesmrtelná duše" s každým stejného řádu, aby se v souhrnu všech bytostí směla domáhat "spása" každého jednotlivce věčně

důležitosti, aby si směli ti malí tichošlápkové a třičtvrtěblázní domýšlet, že jim k vůli se stále prolamují přírodní zákony, - takové vystupňování sobectví všeho druhu do nekonečna, do nestoudnosti nelze ani s dostatečným opovržením pranýřovat. A přece děkuje křesťanství tomuto žalostnému lichocení osobní ješitnosti za své vítězství, přemluvilo tím na svou stranu právě všechno nezdařil?, odbojně naladěné, všechno, co špatně pochodilo, všechny vyvrhela a spodinu lidstva. "Spása duše" - aby bylo rozumět: "svět se točí okolo mne"... Jed učení "stejná práva všem" - křesťanství jej rozselo nejzásadněji; křesťanství zvedlo z nejtajnějších koutů špatných instinktů válku na život a na smrt proti každému citu úcty a distance mezi člověkem a člověkem, to je prou předpokladu každého zvýšení, každého vzrůstu kultury, - ukovalo si z ressentimentu mas hlavní zbraň protínám, proti všemu vznešenému, radostnému, velkodušnému na této zemi, proti našemu štěstí na zemi... Nesmrtelnost, přiznaná každému Petru či Pavlovi, byla dosud největším, nejzlovolnějším atentátem na vznešené lidství. - A nepodceňujeme, co osudného se vplížilo z křesťanství až do politiky! Nikdo už dnes nemá odvalu k výsadám, k právům pána, k citu úcty před sebou a sobě rovnými, - k patosu distance... Naše politika stůně tímto nedostatkem odvahy! - Aristokratismus smýšlení byl nejpodzemněji podkopán lži o rovnosti duší; a dělá-li víra v "nadprávi nejpčetnějších" revoluce a bude-li je dělat, - je to bezpochyby křesťanství, jsou to křesťanské úsudky hodnotové, které každá revoluce jen překládá do krve a zločinu! Křesťanství je povstání všeho, co se plazí po zemi proti tomu, co má výši: evangelium "nizkých" dělá nízkým...

44.

Evangelia jsou neocenitelná jako svědectví nezadržitelné korupce uvnitř první obce. Co Pavel později dovedl do konce s cynismem rabínského logika, byl přesto jen úpadkový proces, který začal smrtí vykupitelovou. - Tato evangelia nelze ani obezřele číst; mají své obtíže za každým slovem. Přiznávám, bude mi to přičteno k dobru, že právě tím jsou psychologovi rozkoší prvního řádu, -jakožto protiklad veškeré naivní zkaženosti, jako rafinovanost par excellence, jakožto mistrovství v psychologické zkaženosti. Evangelia jsou svět pro sebe. Bible vůbec nesnese srovnání. Jsme mezi židy: první hledisko, abychom tu zcela neztratili nit. Přetvářka do "svatosti", nabývající tu přímo geniálnosti, nikdy jindy mezi knihami a lidmi ani přibližné nedostižená, toto umění falšovat slova i gesta, není nahodilostí nějakého jednotlivého nadání, nějaké výjimečné povahy. K tomu je třeba rasy. V křesťanském umění posvátně lhát dospívá celé židovství, několikastoletý židovský nejvážnější výcvik a technika nejvyššího mistrovství. Křesťan, tato ultima ratio lži, je zase žid - žid na třetí... Zásadní vůle používat jen pojmy, symboly, postoje, které jsou dokázány z praxe kněžské, instinktivní odmítání každé jiné praxe, každé jiné perspektivy hodnotní a užitkové - to není jen tradice, to je dědictví, působí to jako příroda. Celé lidstvo, dokonce nejlepší hlavy nejlepších dob (vyjma jedinou, která snad ani není lidská) se daly oklamat. Evangelium se četlo jako kniha nevinosti... nemalý to pokyn, jak mistrně herectví se tu hrálo. - Ovšem: kdybychom je mohli vidět, třeba jen letmo, všechny tyto podivné tichošlápky a umělé světce, byl by tomu konec - a právě proto, že nechtu ani slova, abych neviděl gesta, udělám jim konec... Nesnesu na nich jistý způsob, jak zvedají oči. - Naštěstí jsou knihy naprosté většiny lidí jen literaturou - - Nesmíme se dát ošálit: říkají "nesud'te!", ale posílají do pekel všechno, co jim stojí v cestě. Dávající soudit bohu, soudí sami; oslavující boha, oslavují sami sebe; požadující ctnosti, jichž jsou právě schopni - dodávají si velikého zdání zápolení o ctnost, boje o vládu ctnosti, "Žijeme, umíráme, obětuje se za dobro" (- za "pravdu", "světlo", za "království boží"): vpravdě činí, čeho nemohou nechat. Protlačující se jako činí pokrytci, sedíce v koutech, živoříce jako stín ve stínu, dělají si z toho povinnost: povinností se jim jeví život v pokoře, pokorou dává o důkaz více zbožnosti... Ó té pokorné, cudné, milosrdné prolhanosti! "Za nás necht' ctnost sama vydá svědectví"... Čtete evangelia jakožto knihy svádění morálkou: tito malí lidé zabavili morálku pro sebe, - vědí, jak je tomu s morálkou! Morálkou lze lidstvo nejlépe vodit za nos! - Skutečnost je taková, že si zde hraje nejuvědomější domýšlivost vyvolenců na skromnost: jednou provždy postavili sebe, "obec", "dobré a spravedlivé" na jednu stranu, na stranu "pravdy" - a zbytek, "svět", na stranu druhou... To bylo nejosudnější velikášství, jaké dosud na této zemi bylo: malé pokrytecké a lhářské zrůdy začaly pro sebe zabírat pojmy "bůh", "pravda", "světlo", "duch", "láska", "moudrost", "život", jako by to byla jejich synonyma, aby tím proti sobě vymezili "svět", malí superlativní židé, zralí pro každý bláznec, obrátili vůbec hodnoty podle sebe, jako by teprve "křesťan" byl smyslem, solí, mírou, také posledním soudem všeho ostatního.. Celý tento neblahý osud byl umožněn jedině tím, že ve světě už byl příbuzný, rasově příbuzný druh velikášství, velikášství židovské: jakmile se jednou rozevřela propast mezi židy a židovskými křesťany, nezbylo těmto nic jiného, než aby použili stejných postupů sebezáchovám, k nimž radil židovský instinkt, právě/voň židům, kdežto židé jich užívali dosud pouze proti všemu nežidovskému. Křesťan je pouze žid "svobodnějšího" vyznání. -

45.

Podám několik ukázek toho, co si tito malí lidé vzali do hlavy, co svému mistru vložili do úst: vesměs zповědi "krásných duší" . -

"A které místo vás nepřijme a kde vás nebudou chtít slyšet, vyjděte odtamtud a setřeste prach se svých nohou na svědectví proti nim." (současný ekumenický překlad Bible neuvádí vůbec na rozdíl od Bible kralické a pramenů, z nichž vycházel F.Nietzche návaznou pasáž: "Amen pravím vám: Lehčeji bude Sodomským a Gomorským v den soudný než městu tomu." pozn. A.Slezman) (Marek 6,11) -Jak evangelické!

"Kdo by svedl ke hříchu jednoho z těchto nepatrných, kteří ve mne věří, lépe by mu bylo, kdyby mu dali na krk mlýnský kámen a hodili ho do moře."(Marek 9,42) - Jak evangelické!...

"A jestliže tě svádí oko, vyloupi je; lépe je pro tebe, vejdeš-li do Božího království jednooký, než aby jsi byl s oběma očima uvržen do pekla, kde jejich červ neumírá a oheň neuhasne." (Marek 9,47,48). - Není míněno právě oko...

"Amen, pravím vám, že někteří z těch, kteří tu stojí, neokusí smrti, dokud nespatří Boží království, přicházející v moci."(Marek 9,1). -Dobře, lve, zalhal sis...

"Kdo chce jít se mnou, zapři sám sebe, vezmi svůj kříž a následuj mne. Neboť.. "(Marek 8,34; poznámka psychologova. Křesťanskou morálku vyvracejí její Neboť: její "důvody" vyvracejí, -tak je to křesťanské.)

"Nesud'te, aby jste nebyli souzeni. Neboť jakým soudem soudíte, takovým budete souzeni, a jakou měrou měříte, takovou Bůh naměří vám" (Matouš 7,1). - Jaký pojem spravedlnosti, "spravedlivého" soudce!...

"Budete-li milovat ty, kdo milují vás, jaká vás čeká odměna? Což i celníci nečiní totéž? A jestliže zdravíte jenom své bratry, co činíte zvláštního? Což i pohané nečiní totéž?"(Matouš 5,46) - Princip křesťanské lásky: chce být nakonec dobře zaplacená...

"Jestliže však neodpustíte lidem, ani váš Otec vám neodpustí vaše přestoupení:"(Matouš 6,15) - Což velmi kompromituje uvedeného "otce"...

"Hleďte především jeho království a spravedlnost, a všechno ostatní bude vám přidáno." (Matouš 6,33). - Toto vše: totiž strava, oděv, veškeré životní potřeby. Omyl, skromně řečeno... Krátce předtím se Bůh ukazuje jako krejčí, alespoň v jistých případech...

"Veselte se v ten den a jásejte radostí; hle, máte hojnou odměnu v nebi. Vždyť právě tak jednali jejich otcové s proroky." (Lukáš 6,23) - Nestydatá sebranka!! Přirovnává se už k prorokům...

"Nevíte, že jste Boží chrám a že Duch Boží ve vás přebývá? Kdo ničí chrám Boží, toho zničí Bůh; neboť Boží chrám je svatý, a ten chrám jste vy." (1.Korintským 3,16). - Něčím takovým nelze ani dost pohrdat...

"Což nevíte, že Boží lid bude soudit svět? Jestliže budete soudit svět, nejste snad schopni rozsuzovat takové maličkosti." (1.Korintským 6,2) - Naneštěstí to nejsou slova někoho, kdo patří do blázince... Tento strašlivý podvodník pokračuje doslova: "Nevíte, že budeme soudit anděly? Tím spíše věci všedního života!"...

"Neučinil Bůh moudrost světa bláznovstvím? Protože svět svou moudrostí nepoznal Boha v jeho moudrém díle, zalíbilo se Bohu spasit ty, kdo věří, bláznovskou zvěstí...Není mezi vámi mnoho moudrých podle lidského soudu, ani mnoho mocných, ani mnoho urozených; ale co je světu bláznovstvím, to vyvolil Bůh, aby zahanbil moudré, a co je slabé, vyvolil Bůh, aby zahanbil silné; neurozené v očích světa a opovržené Bůh vyvolil, ano vyvolil to, co není, aby to, co jest, obrátil v nic - aby se tak žádný člověk nemohl vychloubat před Bohem." (1.Korintským 20..) - Kdo chce rozumět tomuto místu, svědectví to pro psychologii každé čandalské morálky, ať přečte první pojednání mé Genealogie morálky: v ní byl poprvé na světlo vynesena protiklad vznešené morálky a morálky čandalské, zrozené z ressentimentu - a bezmocné msty. Pavel byl největší ze všech apoštolů pomsty...

46.

- Co z toho plyne ? Že je dobře obléci si rukavice, čteme-li Nový zákon. Blížkost tolika nečistoty téměř k tomu nutí. Marné jsem slídl v Novém zákoně i jen po jediném sympatickém rysu; není v něm nic, co by bylo

svobodné, dobrotivé, prostosrdečné, poctivé. Lidskost se tu ještě ani nepočala, - instinkty čistotnosti chybí... Jsou jen špatné instinkty v Novém zákoně, není odvahy ani k těmto špatným instinktům. Všechno v něm je zbabělost, zavírání očí a sebeklam. Každá kniha se zdá čistotnou po přečtení Nového zákona: četl jsem, abych dal příklad, s rozkoší bezprostředně po Pavlovi nejpůvabnějšího, nejnevzávanějšího posměváčka Petronia, o němž by se dalo říci, co psal Domenico Boccaccio vévodovi z Parmy o Césarovi Borgiovi: "é tutto festo" - nesmrtelně zdrav, nesmrtelně jarý a zdařilý... Tito malí svatoušci se totiž přepočítávají v hlavní věci. Útočí, ale všemu, nač útočí, se tím dostává vyznamenání. Koho napadne nějaký "prvotní křesťan", toho nepošpiní... Naopak: je to čest, mít proti sobě "prvotní křesťany": Čteme Nový zákon nikoli bez záliby v tom, s čím se v něm špatné nakládá, - ani nemluvě o "moudrosti tohoto světa", kterou se drzý chvastoun marně pokouší zhanobit "bláznovým kázáním"... Ale i farizejci a zákoníci mají svůj prospěch z takových protivníků: jistě už za něco stali, když byli tak neslušně nenáviděni. Pokrytectví - to by tak byla výčitka, kterou by směli dělat "prvotní křesťané"! Koneckonců byli privilegovaní: to stačí, čandalská nenávisť nepotřebuje jiných důvodů. "Prvotní křesťan" - obávám se, že i "poslední křesťan", jehož se snad ještě dožijí - je z nejspodnějšího instinktu povstalcem proti všemu privilegovanému - žije, bojuje vždy za "rovnápráva"... Přihlédneme-li blíže, nemá volby. Chce-li kdo být, pro svou osobu, "vyvoleným Páně" - nebo "chrámem Páně", nebo "soudcem nad anděly", - pak je každý jiný princip výběru, například podle poctivosti, podle ducha, podle mužnosti a hrdosti, podle krásy a svobody srdce, prostě "světem", - vtělením zla... Morálka: každé jiné slovo v ústech "prvotního křesťana" je lež, každé jednání, které koná, je zvrácenost instinktů, - všechny jeho hodnoty, všechny jeho cíle jsou škodlivé, ale koho nenávidí, co nenávidí, to je hodnotné... Křesťan, zvláště kněžský křesťan, je kritériem hodnot - - Mám ještě říci, že se v celém Novém zákoně vyskytuje jen jediná postava, které si můžeme vážít? Pilát, římský místodržitel. Aby vážně pojímal tahanice mezi židy - k tomu se nepřemůže. O žida více nebo méně - co na tom?... Povznesený výsměch Římana, před nímž se nestoudně zneužívá slova "pravda", obohatil Nový zákon o jediné slovo, které má cenu, - které je jeho kritikou, přímo jeho zničením: "co je pravda!"...

47.

- Co nás odděluje, není to, že nenalzáme boha, ani v dějinách, ani v přírodě, ani za přírodou, nýbrž že vidíme v tom, co bylo božsky uctíváno, nikoliv něco "božského", ale něco ubohého, absurdního, škodlivého, nejen omyl, ale zločin na životě... Popíráme boha jakožto boha... Kdyby nám dokázali tohoto boha křesťanů, ještě méně bychom v něho dovedli věřit. - Řečeno formulí: deus qualem Paulus creavit, dei negatio. - Náboženství, které se, jako křesťanství, nedotýká v žádném bodě skutečnosti, které ihned padá, jakmile skutečnost dojde i jen v jediném bodě práva, musí po právu být na smrt nepřitelem "moudrosti světské", to znamená vědě. - schválí všechny prostředky, kterými může být otrávena, pomluvena, ve špatnou pověst uvedena kázeň ducha, ryzost a přisnost ve věcech svědomí, ducha, vznešená chladnost a svoboda ducha. "Víra" v podobě imperativu je veto proti vědě - in praxi lež za každou cenu... Pavel pochopil, že lži - že "víry bylo třeba; církev zase později pochopila Pavla.- Onen "bůh", kterého si Pavel vynalezl, bůh, který "vniveč obrací moudrost světskou" (v užším smyslu obě veliké odpůrkyně veškeré pověry, filologii a medicínu), toť ve skutečnosti jen tolik, že Pavel sám se rezolutně rozhodl k tomu: zvat svou vlastní vůli "bohem", tórou, to je arcizidovské. Pavel chce vniveč obrátit "moudrost světskou": jeho nepřáteli jsou dobří filologové a lékaři alexandrinského školení, - proti nim zvedl válku. Opravdu, člověk není filologem a lékařem, aby nebyl zároveň také Antikristem. Kdo je filolog, vidí totiž za "svatých knih", kdo je lékař, vidí za fyziologickou sešlost typického křesťana. Lékař řekne "nevyléčitelné", filolog řekne podvod...

48.

-Rozuměl vůbec někdo slavné historii, která stojí na počátku bible, - jak pekelnou hrůzu měl bůh z vědy?... Nikdo jí nerozuměl. Tato kněžská kniha par excellence začíná, poprvu, velkou vnitřní kněžskou potíží: on má jen jediné velké nebezpečí, proto má "bůh" jen jediné velké nebezpečí. - Starý bůh, zcela "duch", zcela velebný, dokonalost sama, prochází se ve své zahradě: jenže se nudí. Proti nudě i bozi bojují. Co učiní? Vytvoří člověka, - člověk je zábavný... Leč ejhle, i člověk se nudí. Slitování boží nad jedinou bédou, kterou mají všechny ráje, nezná mezí: stvořil vbrzku ještě jiná zvířata. První chyba, které se bůh dopustil: člověk neshledal zvířata zábavnými, -panoval jim, nechtěl ani být "zvířetem". Proto stvořil bůh ženu. A vskutku, dlouhé chvíli byl nyní konec - ale také ještě jiným věcem! Žena byla druhá chyba, které se bůh dopustil. Žena je svou podstatou had, Leva - to ví každý kněz, "od ženy pochází každé neštěstí na světě"- to ví rovněž každý kněz. "Proto pochází od ní také věda"... Teprve ženou se naučil člověk okoušet ze stromu poznání. - Co se stalo? Na starého boha padla pekelná hrůza. Člověk sám se stal jeho největší chybou, bůh si stvořil rivala, věda činí bohorovným, - je

konec sněžím a bohům, stane-li se člověk vědeckým! - Morálka: Věda je vtělení všeho zakázaného, jediné ona je zakázána. Věda je první hřích, zárodek všeho hříchu, dědičný hřích. Jen toto je morálka, -"Nemáš poznat": - ostatní z toho plyne. - Pekelná hrůza nezabránila bohu, aby nebyl chytrým. Jak se bránit vědě? to se mu nadlouho stalo hlavním problémem. Odpověď: pryč z ráje s člověkem! Štěstí a zahálka přivádí k myšlení, - všechny myšlenky jsou špatné myšlenky... Člověk nemá myslet. - A "vtělený kněz" vynalézá bídu, smrt, nebezpečí života v těhotenství, strádání všeho druhu, stáří, lopotu, především nemoc, - vesměs prostředky v boji s vědou! Bída nedovoluje člověku, aby myslel... A přesto! hrůza! Dílo poznání se vypíná do výše, ztékající nebesa, chystající soumrak bohům, - co si počít! - Starý bůh vynalézá válku, rozdělí národy, učiní, aby se lidé navzájem ničili (- knězi vždycky potřebovali války...). Válka - mimo jiné veliký Kazimír vědy! - Neuvěřitelné! Poznání, emancipace od kněze, přibývá i navzdory válkám. I vzejde starému bohu poslední rozhodnutí: "člověk se stal vědeckým - nic naplat, musíme ho utopit!..."

49.

- Bylo mi porozuměno. Začátek bible obsahuje celou psychologii kněze. - Kněz zná jen jedno velké nebezpečí: to je věda, - zdravé ponětí o příčině a následku. Ale vědě se daří celkem jen za šťastných poměrů, - je třeba mít čas, mít ducha nazbyt, aby došlo k "poznání"... "Tudíž je třeba učinit člověka nešťastným", to byla vždy logika knězi. Lze již uhádnout, co se tím teprve dostalo, podle této logiky, na svět: -"hřích"... Pojem viny a trestu, celý "mravní řád světa" byl vynalezen proti vědě -proti tomu, aby se člověk neodpoutal od kněze... Člověk nemá hledět ven, má hledět do sebe; nemá vidět chytře a opatrně, jako někdo, kdo se učí, do věcí, nemá vůbec vidět: má trpět... A má trpět tak, aby vždy potřeboval kněze. - Pryč s lékaři! Spasitele je třeba. - Pojem viny a trestu, v to čítaje učení o "milosti", o "vykoupení", o "odpuštění" - lži skrz naskrz a beze vší psychologické reality - jsou vynalezeny, aby zničily lidský smysl pro příčiny: jsou atentátem na pojem příčiny a účinku! - A nikoli atentát pěstí, nožem, z poctivosti v nenávisti i lásce! Nýbrž z nejbabělejších, nejlstivějších, nejnižších instinktů! Kněžský atentát! Příživnický atentát! Vampírství bledých podzemních upírů!... Nejsou-li již přirozené následky nějakého činu "přirozenými", nýbrž myslí-li se, že jsou způsobeny pojmovými strašidly pověry, "bohem", "duchy", "dušemi", že jsou pouze "morálními" důsledky, že jsou odměnou, trestem, pokynem, výchovným prostředkem, pak je zničen předpoklad poznání, -pak byl na lidstvu spáchán největší zločin. - Hřích, ještě jednou to říkám, tato forma lidského sebeprznění par excellence, je vynalezen, aby znemožnil vědu, kulturu, každé povýšení a povznesení člověka; kněz panuje vynálezem hříchu.

50.

- Neodpustím si na tomto místě psychologů "víry" "věřících" a to ve prospěch, jak se sluší, právě "věčích". Jestliže není ještě dnes nedostatek takových, kteří nevědí, do jaké míry je neslušné být "věřícím" - čili příznak dekadence, zlomené vůle k životu, - zítra již to vědět budou. Můj hlas dosáhne i k hluchým. - Zdá se, jestli jsem se arci nepřeslechl, že je mezi křesťany jakési kritérium pravdy, jež se nazývá "důkazem síly". "Víra dává blaženství: tedy je pravdivá". -Dalo by se tu především namítnout, že právě to, že víra dává blaženství, není dokázáno, nýbrž jen slíbeno: blaženství vázáno na podmínku "víry", - člověk má dojít blaženství, protože věří... Ale že skutečně nastane, co kněz slibuje věřícímu pro onen svět, nepřístupný jakékoli kontrole, čím to by se dalo dokázat? - Domnělý "důkaz síly" je tedy v podstatě zase jen víra, že se dostaví účinek, který si od víry slibujeme. Řečeno formulí: "věřím, že víra dává blaženství;

- tudíž je pravdivá". Ale tím jsme již u konce. Toto "tudíž", to je absurdnost kritériem pravdy. - Ale dejme tomu, s jistou povolností, že je dokázáno, že víra dává blaženství (-že to není jen přání, není jen slíbeno trochu podezřelými ústy knězovými): bylo by kdy blaženství

- odborněji řečeno, rozkoš - důkazem pravdy? Tak naprosto jím není, že mluvili pocity rozkoše do otázky "co je pravda?", podává to téměř protidůkaz, rozhodně však to budí nejvyšší podezření proti "pravdě". Důkaz "rozkoše" je důkazem pro "rozkoš", - nic víc; odkud u všech všudy by bylo jisto, že by zrovna pravdivé soudy působily více radosti než nepravdivé, a že by podle jakési přestavby Jizované harmonie, nutně přivodily příjemné pocity? - Zkušenost všech přísných, všech hluboce založených duchů učí, že je tomu na opak. Každou píď pravdy musel člověk sám na sobě vydobýt, musel za to vydat v šanc všechno, na čem jinak lpí srdce, naše láska, naše důvěra v život. Je k tomu třeba velikosti duše: služba pravdě je služba nejtvrďší. - Copak znamená být poctivým ve věcech ducha? Být přísným na vlastní srdce, pohrdal "krásnými city", dělat si svědomí z každého Ano a Ne! - --Víra dává blaženství: tudíž lže...

51.

Že víra za jistých okolností dává blaženství, že blaženství ještě nedělá z utkvělé myšlenky pravdivou myšlenku, že víra hory nepřenaší, že je však nanáší, kde jich není: letmá obchůzka blázincem o tom poučí dostatečně. Nepoučí ovšem kněze: neboť ten popírá instinktivně, že nemoc je nemocí, blázinec blázincem. Křesťanství potřebuje nemoc, asi jako helénství potřebuje nadbytek zdraví, -udělat nemocným, foť vlastní úmysl v pozadí celé soustavy léčebných procedur církve. A církev sama - není jí katolický blázinec vrcholným ideálem? - Není jí země vůbec blázincem? - Náboženský člověk, jak ho chce církev, je typický dekadent; doba, kdy náboženská krize opanuje některý národ, je vždy poznamenána nervovými epidemiemi; "vnitřní svět" náboženského člověka se podobá k nerozeznání "vnitřnímu světu" lidí předrážděných a vyčerpaných; "nejvyšší" stavy, které vyvěsilo křesťanství jako hodnoty všech hodnot nad lidstvem, jsou epileptoidní formy, - církev svatofečila in maiorem dei honorem jen bláznů nebo velké podvodníky... Dovolil jsem si jednou označit celý křesťanský trénink pokání a vykoupení (studuje se dnes nejlépe v Anglii) za metodicky zplazenou folie circulaire, ovšemže na půdě k tomu již připravené, to jest důkladně morbidní. Není nikomu dáno na vůli, stát se křesťanem: nelze být na křesťanství "obrácen", - je třeba být k tomu dostatečně nemocný... My ostatní, kdo máme odvahu k zdraví a také k pohrdání, jak my smíme pohrdat náboženstvím, které učilo nerozumět tělu! které se nechce zbavit pověry o duši! které dělá z nedostatečné výživy "zásluhu"! které potírá zdraví, jako by potíralo nepřítel, ďábla, pokušení! které si namlouvalo, že je možno nosit "dokonalou duši" v těle rovném zdechlině, a které si k tomu potřebovalo upravit nový pojem "dokonalosti", bledou, chorobnou, idioticky blouznivou bytost, takzvanou "svatost", - svatost, pouhá to řada příznaků zchudlého, enervovaného těla, nevyčísitelně zkaženého!... Křesťanské hnutí je jakožto hnutí evropské předem souhrnným hnutím lidského braku a spodiny všeho druhu (která chce křesťanstvím dosáhnout moc). Nevyjadřuje úpadek určité rasy, je to shluk dekadentních forem, které se odevšad k sobě tlačí a hledají. Co umožnilo křesťanství, není, jak se myslí, korupce vlastního starověku, vznešeného starověku: nelze ani dost tvrdě odporovat učenému idiotství, které ještě dnes něco takového tvrdí.- V době, kdy se pokřtily choré, zkažené čandalské vrstvy v celém impériu, byl tu právě protichůdný typ, vznešenost ve své nejkrásnější a nejzralejší podobě. Veliký počet opanoval pole; demokratismus křesťanských instinktů zvítězil... Křesťanství nebylo "národní" nebylo podmíněno rasou, - obracelo se na vydědence života všeho druhu, mělo své spojence všude. Křesťanství má na dně zákeřnou mstivost nemocných, instinkt namířený proti zdravým, proti zdraví. Všechno zdařilé, hrdé, svévolné, především krása bolí je do uší a očí. Ještě jednou připomínám neocenitelné slovo Pavlovo: "Co je u světa mdlé, což. bláznivého je u světa, neurozené u světa a za nic položené, vyvolil bůh": to byla formule, in hoc signo zvítězila dekadence. - Bůh na kříži - nerozumějí lidé stále ještě strašlivé zálužnosti tohoto symbolu? - Všechno co trpí, všechno co visí na kříži, je božské... My všichni visíme na kříži, proto my jsme božští... My jediné jsme božští... Křesťanství bylo vítězstvím, vznešenější smýšlení na něm ztroskotalo, - křesťanství bylo dosud největším neštěstím lidstva. - -

52.

Křesťanství potírá také veškerou zdařilost ducha, - hodí se mu jen chorý rozum jako rozum křesťanský, straní všemu idiotickému, vynáší klatbu na "ducha", na pýchu zdravého ducha. Protože choroba patří k podstatě křesťanství, musí být i typicky křesťanský stav, "víra", formou choroby, musí církev odmítnout všechny přímé, poctivé, vědecké cesty k poznání jako cesty zakázané. Už pochybnost je hřích... Naprostý nedostatek psychologické čistoty u kněze -prozrazující se pohledem - je následkem dekadence, - je třeba pozorovat hysterické ženštiny, z druhé strany rachitické děti se zřetelem na to, jak pravidelně je výrazem dekadence instinktivní falešnost, záliba v lhaní, aby se málo, neschopnost přímých pohledů a kroků. "Véra" znamená nechťtí vědět, co je pravda. Pietista, kněz obojího pohlaví, je falešný, protože je chorý: jeho instinkt žádá, aby se pravda v žádném bodě nedomohla práva. "Co činí chorým, je dobré; co pochází z plnosti, z nadbytku, z moci, je zlé": tak cítí věřící. Předurčenost ke lži - z toho uhádnou každého předurčeného teologa. - Jiným znakem teologa je jeho neschopnost k filologii. Filologii tu má být rozuměno, ve smyslu velmi obecném, umění dobře číst, - umět vyčíst fakta, aniž je zfalšujeme interpretací, aniž ztratíme touhou po pochopení opatrnost, trpělivost, jemnost. Filologie, jakožto efexis v interpretaci: ať už jde o knihy, o novinky denního tisku, o osudy nebo povětrnosti fakta, - ani nemluvě o "spáse duše"... Způsob, jak vykládá teolog, jedno zda v Berlíně či v Římě, z vyššího osvětlení žalmů Davidových "slovo písma", nebo něco co prožil, například vítězství vojska své vlasti, je vždycky tak smělý, že se filolog z toho chytá stropu. A co si teprve počne, když si pietisté a jiné švábské krávy upravují ubohou všednost a zatuchlost svého života "prstem božím"

v zátrak "milosti", "prozřetelnosti", "spásných zkušeností"! Nejskromnější vynaložení ducha, abych neřekl slušností, muselo by přece tyto interprety přivést k tomu, aby se přesvědčili, jak naprosto dětinské a nedůstojné je takové zneužívání božské pohotovosti. Při sebemenší míře zbožnosti v těle mel by nám být bůh, který vyléčí v pravý čas rýmu, nebo který nám dá vstoupit do vozu v okamžiku, kdy se strhne velký déšť, bohem tak absurdním, že by bylo třeba ho zrušit, i kdyby existoval. Bůh služebníkem, listonošem, pranostikářem, - v podstatě slovo pro nejhlupejší druh všech náhod... "Božská prozřetelnost", jak v ní ještě dnes věří přibližně každý třetí člověk ve "vzdělaném Německu", byla by námitkou proti bohu, nad níž by nebylo ani možno vymyslet silnější. A na každý pád je námitkou proti Němcům!...

53.

Že mučedníci něco dokazují pro pravdivost nějaké věci, v tom je tak málo pravdy, že bych popíral, že kdy jaký mučedník měl něco společného s pravdou. Tónem, kterým mučedník hází světu na hlavu, co považuje za pravdu, projevuje se už tak nízký stupeň intelektuální poctivosti, taková tupost v otázce "pravdy", že není nikdy třeba mučedníka vyvracet. Pravda není nic, co by jeden měl a druhý neměl: tak mohou o pravdě smýšlet jediné sedláci nebo apoštolově sedláků: jako Luther. Můžeme být jisti, že ve věcech ducha stále vzrůstá podle stupně svědomitosti skromnost, uskromnění v tomto bodě. Vyznat se v patero věcech a odmítnout jemnou rukou, že kromě toho něco víme... "Pravda", jak slovu rozumí každý prorok, každý sektář, každý volnomyšlenkář, každý socialista, každý církevník, je dokonalý důkaz, že se ještě nezapočalo s onou kázní ducha a sebezpřemáháním, kterých je třeba k nalezení nějaké Malé, sebemenší pravdy.-Mučednické smrti byly, mimochodem řečeno, velikým neštěstím v dějinách: sváděly... Závěr všech idiotů, v to čítaje ženu a lid, že něco je na věci, za kterou někdo jde na smrt (nebo jež dokonce jako prvotní křesťanství vyvolává epidemickou touhu po smrti), - tento závěr se stal nevýslovnou brzdou zkoumání, duchu zkoumání a opatrnosti... Mučedníci škodili pravdě... I dnes ještě stačí jen krutost pronásledování, aby dala sektářství o sobě sebelhostejnějšímu ctihodné jméno. - Jakže? mění to něco na hodnotě nějaké věci, že někdo za ni položí život? - Omyl který se stane ctihodným, je omyl který má o svůdné kouzlo navíc: myslíte, že bychom vám dali, vy páni teologové, příležitost dělat mučedníky ve své lži? - Lze vyvrátit věc tím, zeji dáme uctivě k ledu, - taktéž lze vyvrátit teology... Právě to byla světodějná hloupost všech pronásledovatelů, že dodali věci protivníkům zdání ctihodnosti, • že jí dali darem fascinaci mučednictví... Žena ještě dnes klečí na kolenou před omylem, protože jí řekli, že někdo zemřel na kříži. Cožpak kříž je argument? - Leč o tom všem pronesl jeden jediný slovo, kterého by bývalo zapotřebí od tisíců let, - Zarathustra.

Znamení krvavá psali na cestu, kterou kráčeli, a jejich pošetilsto kázala, že krví se dokazuje pravda. Krev je však pravdy nejhorším svědkem; krví se otráví těž nejčistší učení a zvrhne se v blud a nenávisť srdcí. A jde-li kdo ohněm za své učení, - co tím dokáže! Žádoucnější je věru, aby z vlastního žáru vlastní učení vzházelo!

54.

Nedejme se zmást: velicí duchové jsou skeptici. Zarathustra je skeptik. Síla, svoboda ze síly a z nadbytku síly ducha se dokazuje skepsí. Lidé pevného přesvědčení nepadají vůbec na váhu, jde-li zásadně o hodnotu a nehodnotu. Přesvědčení jsou žaláře. Nevidí dost do dále, nevidí pod sebe: ale aby kdo směl mluvit do hodnoty a nehodnoty, musí vidět pět set přesvědčení pod sebou, - vidět za sebou... Duch, který chce něco velikého, který i prostředky k tomu chce, je nutně skeptikem. Být svobodný od přesvědčení všeho druhu, moci svobodně hledět, to patří k síle... Veliká vášeň, základ a moc jeho bytí, ještě osvícenější, ještě despotičtější nežli je takový duch sám, zabírá celý jeho intelekt; zbavuje ho skorpulí; dopřává mu odvahy dokonce k nesvatým prostředkům; dopřává mu za jistých okolností přesvědčení. Přesvědčení prostředkem: mnohého lze dokázat jen pomocí nějakého přesvědčení. Veliká vášeň potřebuje, spotřebuje přesvědčení, nepodrobuje se jim, - je si vědoma své suverenity. - Naopak: potřeba víry, něčeho nepodmíněného, jde-li o Ano a Ne, carylismus, bude-li mi prominuto toto slovo, je potřebou slabosti. Člověk víry, "věřící" všeho druhu je nutně člověk závislý, -takový, který nemůže sebe dosadit za účel, který vůbec nemůže sám za sebe účely vytyčit. "Věřící" nepatří sobě, může být jen prostředkem, může být spotřebován, potřebuje někoho, kdo ho spotřebuje. Jeho instinkt vzdává nejvyšší poctu morálce odosobnění: k ní ho přemlouvá všechno, jeho chytrost, jeho zkušenost, jeho marnivost. Víra všeho druhu je sama výrazem odosobnění, sebeodcizení... Uvážíme-li, jak nezbytný je většině lidí regulativ, který je zvenčí váže a zpevňuje, jak je nátlak, otroctví ve vyšším smyslu, jedinou a poslední podmínkou, za které prospívá člověk slabší vůle, zvláště pak žena: pak porozumíme také přesvědčení, "víře". Člověk s přesvědčením má v něm svou páteř. Nevidět mnoho věcí, nebýt v žádném bodě nezaujatý, být skrznastrk straníkem, mít přisnou a nutnou optiku všech hodnot - toto jediné působí, že takový druh člověka vůbec trvá. Ale tím je

protikladem, antagonistou všeho pravdivého, - pravdy... Věřícímu není dáno na vůli, aby měl svědomí pro otázku "pravdy" a "nepravdy": být na tomto místě poctivým, bylo by ihned jeho záhubou. Patologická podmíněnost jeho pohledu dělá z přesvědčeného člověka fanatika - Savonarola, Luther, Rousseau, Robespierre, Saint-Simon -, typ protichůdný duchu silnému, osvobodivšímu se. Ale veliký postoj těchto chorých duchů, těchto epileptiků pojmu, působí na veliké davy, - fanaticové jsou pitoreskní, lidstvo raději vidí gesta, než aby slyšelo důvody.

55.

O krok dále v psychologii přesvědčení, "víry". Dávno již jsem dával na uvážení, jestli nejsou lidská přesvědčení nebezpečnějšími nepřáteli nežli lži ("Lidské, příliš lidské" I. aforismus 54 a 483). Tentokrát hodlám dát rozhodující otázku: je vůbec protiklad mezi lží a přesvědčením? - Všechny svět tomu věří; Ale čemu nevěří všechny svět! - Každé přesvědčení má své dějiny, své průpravné formy, své pokusy a omyly: stává se přesvědčením, když jím dlouho nebylo, když jím ještě déle sotva bylo. Jakže? nemohla by být mezi těmito embryonálními formami přesvědčení také lež? - Někdy je třeba jen výměny osob: v synu se stává přesvědčením, co v otci ještě bylo lží. - Nazývám lži: nechtít něco vidět, co vidíme, nechtít něco tak vidět, jak to vidíme: je úplně jedno, jestli dojde ke lži před svědky nebo beze svědků. Nejobyčejnější lež je ta, kterou člověk obelhává sám sebe; obelhávat jiné je poměrně výjimečný případ. - Nuže, nechtít vidět, co vidíme, nechtít vidět tak, jak to vidíme, toť téměř první podmínka pro všechny, kdo jsou straníky, v jakémkoli smyslu: člověk stranický se nezbytně stává lhářem. Německé dějepisceví je například přesvědčeno, že Řím znamenal despotii, že Gurmáni vnesli do světa ducha svobody: jaký je rozdíl mezi tímto přesvědčením a lží? Smíme se ještě divit mají-li z instinktu všechny strany, i němečtí historikové, veliká slova morálky v ústech, - že se morálka téměř udržuje tím, zejí straník všeho druhu potřebuje každou chvíli? - "To je naše přesvědčení: vyznáváme je před celým světem, žijeme a umíráme za ně, - respekt ke všemu, co má přesvědčení!" - Podobné věci jsem slyšel dokonce z úst antisemitů. Naopak, pánové! Antisemita se tím naprosto nestane slušnějším, že lže ze zásady... Knězi, kteří jsou v takových věcech jemnější a velmi dobře chápou námitku, která tkví v pojmu přesvědčení, to jest v pojmu zásadní, poněvadž účelné prolhanosti, převzali od židů tu chytrost, že vsunuli na tomto místě pojem "boha", "vůle boží", "zjevení božího". Také Kant se bral svým kategorickým imperativem stejnou cestou: v tom se jeho rozum stal praktickým. - Jsou otázky, kde člověku nepřísluší rozhodovat o pravdě a nepravdě; všechny nejvyšší otázky, všechny nejvyšší hodnotní problémy jsou mimo lidský rozum... Pochopit hranice rozumu, - to teprve je vpravdě filosofie... K čemu dal bůh člověku zjevení? Byl by bůh učinil něco zbytečného? Člověk nemůže sám od sebe vědět, co je dobré a zlé, proto jej bůh naučil své vůli... Morálka: kněz nelže, - není otázky "pravda" či "nepravda" v takových věcech, o nichž mluví knězi; tyto věci ani nedovolují lhát. Neboť aby se dalo jen jako troubeli bychom umět rozhodnout, co zde je pravda. Ale toto právě člověk neumí; knězi je to dáno jen jako troubeli božím. - Takovýto kněžský sylogismus naprosto není jen židovský a křesťanský; právo na lež a chytrost "zjevení" přináleží kněžskému typu, kněžím dekadentním stejně jako kněžím pohanským (- pohany jsou všichni, kteří životu přisvědčují, jimž "bůh" je slovem pro velké Ano všem věcem). - "Zákon", "vůle boží", "svatá kniha", "inspirace" - vesměs slova pro podmínky, za kterých kněz dochází k moci, kterými svou moc udržuje, - tyto pojmy najdeme v základech všech kněžských organizací, všech kněžských nebo filozoficko-kněžských vládních útvarů. "Posvátná lež" - společná Konfuciovi, zákoníku Manuovu, Mohamedovi, křesťanské církvi--: nechybí u Platóna. "Pravda je tu": to znamená, kde se to jen ozve, kněz lže...

56.

- Přijde konečně na to, za jakým účelem se lže. Že v křesťanství chybí "posvátné" účely, ta moje námitka proti jeho prostředkům. Jen špatné účely: otrávit, potupit, popřít život, pohrdat tělem, zneuctění a sebeprzněni člověka pojmem hříchu, - tudíž jsou i jeho prostředky špatné, - Čtu s opačným pocitem zákoník Manuovu, dílo nevyrovnatelné duchovnosti a převahy; bylo by hříchem proti duchu i jen JC jmenovat jedním dechem s biblí. Uhádneme ihned: má skutečnou filosofii za sebou, v sobě, nikoli pouze páchnoucí judaism z rabinismu a pověry, - dává i nezhýčkanějšímu psychologovi, do čeho by kousl. Abychom nezapomněli hlavní věci, základní rozdíl od každé bible: vznešené stavy, filosofové a bojovníci drží tímto zákoníkem svou ruku nad davem; všude vznešené hodnoty, cit dokonalosti, přisvědčování životu, triumfující blaženost nad sebou i nad životem, - slunce spočívá na celé knize. - Všechny věci, na nichž křesťanství vybíjí svou nevyzpytatelnou sprostotu, například plazení, žena, manželství, projednávají se tu vážně, s úctou, s láskou a důvěrou. Jak se vlastně může dát dětem a ženám do rukou kniha, která obsahuje ono

bidácké slovo: "pro kurevnictví má jeden každý svou žehu, a jedna každá svého vlastního muže... je lépe ženiti se než horoucnost snášeti"? A smí kdo být křesťanem, pokud je vznik člověka pokřesťanšen, to jest pošpiněn pojmem neposkvřeného početí? Neznám knihy, v níž by by se říkalo ženě tolik něžných a dobrotivých věcí, jako v zákoníku Manuově; tito staří šedivci a světci mají způsob zdvořilosti k ženám, který snad není předstížen. "Ústa ženy" - praví se tu jednou, - "ňadra dívky, modlitba dítěte, kouř oběti jsou vždy čisté." Jiné místo: "není vůbec nic čistšího nad světlo slunce, stín krásy, nad vzduch, vodu, oheň a nad dívčí dech." A ještě nakonec jedno místo - snad také posvátná lež: "všechny otvory těla nad pupkem jsou čisté, všechny pod ním jsou nečisté. Jen u dívky je tělo čisté celé."

57.

Přistihneme in flagranti nesvatost křesťanských prostředků, změříme-li jednou křesťanský účel účelem zákoníku Manuova, -postavíme-li tento největší protiklad účelů do prudkého světla. Nebude kritikovi křesťanství ušetřeno, aby neuvedl křesťanství do opovržení. - Takový zákoník jako Manuův vzniká jako každý dobrý zákoník: shrnuje zkušenost, chytrost a experimentální morálku dlouhých staletí, uzavírá, netvoří už. Předpokladem kodifikace jeho druhuje poznání, že prostředky, kterými se zjednává autorita pravdě pomalu a nákladně získané, jsou naprosto odlišné od těch, kterými by se dokazovala. Zákoník nikdy nevypravuje o užítku, důvodech, kasuistice v předhistorii nějakého zákona: právě tím by pozbyl imperativního tónu, pozbyl by onoho "musíš", předpokladu toho, aby se poslouchalo. Problém tkví přesně v tom. - V jistém bodě vývoje určitého národa prohlásí jeho vrstva nejosvícenější, to jest vrstva nejdál zpět i ven vyhlédající, že je uzavřena zkušenost, podle níž se má žít - to je podle níž se vůbec může žít. Jejím cílem je, aby dostala pod střechu sklizeň co možná bohatou a úplnou z dob experimentu a zlé zkušenosti. Čemu tudíž teď je nutno především zabránit, je další experimentování, trvání plynulého stavu hodnot, zkoumání, volba, kritizování hodnot in infinitum. Proti tomu je stavěna dvojitá hráz: předně zjevení, to jest tvrzení, že rozum oněch zákonů není lidského původu, že nebyl pomalu a s chybami hledán a nalezen, nýbrž, jsa božského původu, že byl pouze sdělen, celý, dokonalý, bez dějin, darem, zázrakem... Za druhé pak tradice, to jest tvrzení, že zákon trval již odpradáвна. zeje nepietní, zeje zločinem na předcích, brát jej v pochybnost. Autorita zákona je odůvodněna tezemi: bůh jej dal, předkové jej žili. - Vyšší důvod takovéto procedury spočívá v úmyslu, aby vědomí bylo krok za krokem zatlačeno od života, který byl uznán správným (to jest který byl dokázán nesmírnou a ostře prosívanou zkušeností): takže se dosáhne dokonalého automatismu instinktu, -předpokladu to jakéhokoli mistrovství, jakékoli dokonalosti v umění života. Vytyčit zákoník po způsobu Manuově znamená přiznat napříště určitému národu nárok, aby se stal mistrem, aby se stal dokonalým, aby nejvyšší umění života bylo jeho ambicí. K tomu musí být uveden v nevědomí: to je účel každé posvátné lži. Pořadí kast, nejvyšší, dominující zákon je pouze sankcí přírodního pořadí, přírodní zákonitosti prvního řádu, nad níž nemá moci žádná libovůle, žádná "moderní idea". V každé zdravé společnosti se rozestupují, navzájem se podmiňují, tři fyziologicky různě gravitující typy, z nichž každý má svou vlastní hygienu, svou vlastní říši práce, svůj způsob citu dokonalosti a mistrovství. Příroda, nikoli Manu, odděluje od lidí převážně duchových, i od lidí silných převážně svaly a temperamentem, lidi třetí, kteří nevyčníkají v tom ani v onom, lidi prostřední, - tyto co veliký dav, ony co výběr. Nejvyšší kasta - říkám jim nejvzácnější - má pro svou dokonalost také výsady nejvzácnějších: k tomu patří představovat na zemi štěstí, krásu, dobrotivost. Jen nejduchovnější lidé mají dovolenu krásu, krásno vůbec: jen u nich dobrotivost není slabostí. Pulchrum est paucorum hominum: dobro je výsada. Leč nic jim nemůže být tak odepřeno, jako ošklivé způsoby nebo pesimistický pohled, oko, které zošklivuje, • nebo dokonce rozhořčení nad tím, jak úhrnem vypadá svět. Rozhořčení je výsada čandalů; pesimismus taktéž. "Svět je dokonalý" - tak dí instinkt nejduchovnějších, instinkt přisvědčující - : nedokonalost, věci všeho druhu pod námi, distance, patos distance, i čadala patří ještě k této dokonalosti." Lidé nejduchovnější nalézají tím, že jsou nejsilnějšími, své štěstí v tom, v čem by jiní našli záhubu: v labyrintu, v tvrdosti k sobě i k jiným, v pokusu; jejich radostí je přemáhat sebe sama: asketismus se jim stává přirozeností, potřebou, instinktem. V těžkém úkolu vidí svou výsadu; zotavení v tom, že si pohrávají s břemeny, které jiné drtí... Poznání - tor forma asketismu. - Jsou nejuctyhodnějším druhem člověka: to nevyklučuje, aby nebyli nejveselejší, nejroztomilejší. Panují, nikoli protože chtějí, ale protože jsou; není jim dáno na vůli, aby byli druhými. - Druzí: to jsou strážci práva, pečují o pořádek a bezpečnost, to jsou vznešení bojovníci, to je především král jakožto nejvyšší formule bojovníka, soudce a udržovatele zákona. Druzí jsou exekutivou nejduchovnějších, jsou nejbližší, co k nim patří, co z nich snímá všechno, co je hrubého v práci vladařské, -jsou jejich družina, jejich pravá ruka, jejich nejlepší žactvo. V tom všem, budiž znovu řečeno, není nic libovolného, nic "udělaného"; co je jiné, je uděláno, - pak je příroda zhanobena a zmařena... Pořadí kast, pořadí důstojnosti formuluje jen nejvyšší zákon života: odloučení těchto tří typuje nutné, aby se udržela společnost, aby se umožnily vyšší a nejvyšší typy, -nerovnost práv teprve je podmínkou, aby vůbec práva byla. - Každé právo je výsadou. V tom, jaký je, má každý také svou výsadu. Nepodceňujme výsady prostředních. Čím výše, tím více přibývá tvrdosti života, -přibývá chladu, přibývá odpovědnosti. Vysoká kultura je pyramida: může stát jenom na

široké základně, předpokládá především silně a zdravě konsolidovanou prostřednost. Řemeslo, obchod, zemědělství, věda, většina umění, jedním slovem celý souhrn činností v povolání snáší se naprosto jen s prostřední schopností a žádostí; něco takového by bylo nemístné mezi výjimkami, instinkt k tomu příslušný by odporoval jak aristokratismu, tak anarchismu. Být užitek veřejnosti, kolečkem, funkcí, k tomu je určení od přírody: ne společnost, ale druh štěstí, nad nějž právě nejdu schopnosti největší většiny lidí, dělá z nich inteligentní stroje. Prostřednímu člověku je štěstí být prostředním; mistrovství v jediném, speciálnost přirozeným instinktem. Hlubšího ducha by bylo zhora nedůstojné, aby viděl v pouhém faktu prostřednosti už námitku. Prostřednost je dokonce především nutná, aby směly být výjimky: je podmínkou vysoké kultury. Dotýká-li se výjimečný člověk právě prostředních lidí jemnějšími prsty, nežli sebe a sobě rovných, není to pouze zdvořilost srdce, - je to prostě jeho povinnost... Koho nejvíce nenávídím z té dnešní sběře? Sběr socialistů, apoštoly čandalů, kteří podkopávají instinkt, radost, skromnou spokojenost dělníka s drobným životem, - kteří ho dělají závistivým, učí ho pomstě... Křivda nikdy není v nerovných právech, je v nároku na "stejná" práva... Co je špatné? Ale už jsem to řekl: všechno, co pochází ze slabosti, ze závnosti, z pomsty. - Anarchista i vyznavač Krista jsou jednoho původu...

58.

Vskutku, je rozdíl, za jakým účelem kdo lže: jestli tím udržuje nebo ničí. Můžeme mezi křesťana a anarchistu klidně položit rovnítko: jejich účel, jejich instinkt jde jen za ničením. Důkaz této vědy je třeba vyčíst z dějin: obsahují jej s děsivou zřetelností. Jestliže jsme právě poznali náboženské zákonodárství, jehož účelem bylo "zvětšit" nejvyšší podmínku toho, aby život prospíval, to jest velkou organizaci společnosti, - křesťanství našlo své poslání v tom, aby právě takové organizaci učinilo konec, protože v ní život prospíval. Tam met být uložen rozumový výtěžek z dlouhých dob experimentu a nejistoty k užítku nejbližší budoucnosti a sklizeň se měla dostat pod střechu tak veliká, tak bohatá, tak úplná, jak jen možno: zde byla, naopak sklizeň přes noc otrávena... To, co stálo aere perennius, impérium Romanům, nejvelkolepější orgaňsační forma za obtížných podmínek, jaké dosud bylo dosaženo, s níž srovnáno je všechno předchozí, všechno následující, tříšť, břídlství, diletantství, - oni svatí anarchisté si udělali "zbožnost" z toho, aby zničili "svět", to jest impérium Romanům, až nezůstal kámen na kameni, - až je mohli opanovat Germáni a jiní neotesanci... Křesťan a anarchista: oba dekadenti, oba neschopni působit jinak než rozkladně, otravně, než tak, aby všechno zakrnělo, působit jinak než vysávat krev, oba žijíce instinktem zavilé nenávisti ke všemu, co má velikost, co má trvání, co slibuje budoucnost životu... Křesťanství bylo upírem římského impéria, - přes noc obrátilo vničeč nesmírný čin Římanů, jímž byla získána půda velké kultury, která má dostatek času. - Stále ještě tomu není rozumět? Impérium Romanům, jak je známe, jak nás s ním dějiny římské provincie stále lépe seznamují, toto nejobdivuhodnější umělecké dílo velkého stylu, bylo počátkem, jeho stavba byla vypočtena, aby se dokázala tisíciletími, - podnes nikdy se tak nestavělo, nikomu se ani nesnilo, stavět do té míry sub specie aeterni! - Pevnost této organizace stačila vydržet špatné císaře: nahodilost osob nesmí rozhodovat v takových věcech, - první princip veškeré velké architektury. Ale nestačila proti nejkoruptnějšímu druhu korupce, proti křesťanovi... Tito skrytí červi, kteří se připlížili v noci, mlze a dvojznačnosti ke všem jednotlivcům a vysáli každému jednotlivci vážnost pro skutečné věci, vůbec instinkt pro reality, tato zbabělá, feminní a slad'ouká banda odcizila krok za krokem "duše" této nesmírné stavbě, - tyto cenné, mužně-vznešené povahy, které viděly ve věci Říma svou vlastní věc, svou vlastní vážnost, svou vlastní hrdost. Svatouškovské plížení, tajuplnost konvektiklů, ponuré pojmy jako peklo, jako oběť nevinného, jako unio mystica pitím krve, především pomalu rozdmýchaný plamen pomsty, pomsty čandalů -to opanovalo Řím, stejný druh náboženství, proti němuž v jeho preexistenční formě již Epikur zdvihl válku. Čtete Lucretia, abyste pochopili, co Epikur potíral, nikoli pohanství, nýbrž "křesťanství", to jest zkázu duší pojmem viny, pojmem trestu a nesmrtnosti. - Potíral podzemní kultu, celé latentní křesťanství, - již tehdy bylo skutečným vykoupením popírat nesmrtnost. - A Epikur by byl zvítězil, každý čestný duch v římské říši byl epikurejcem: tu se objevil Pavel... Pavel, kterým dospěla ztělesnění a geniality čandaláská nenávist k Římu, k "světu", žid, věčný žid par excellence. Co uhádl, bylo to, jak se dá podnitit "požár světa" pomocí malého sektářského hnutí křesťanů, zcela mimo židovství, jak se dá symbolem "boha na kříži" shrnout všechno, co leží na zemi. všechno tajně povstalecké, celé dědictví anarchistických rejdů v říši, v nesmírnou moc. "Spása přijde od židů". - Křesťanství se stává formulí, jež by předstihla podzemní kultu všeho druhu, například Osiriův, Velké matky, Mithrův - a jež by je shrnulo: v tomto poznání spočívá Pavlův génus. Jeho instinkt v tom byl tak jistý, že vkládal představy, kterými fascinovala ona čandaláská náboženství, svému vynalezenému "spasiteli" s bezohledným násilnictvím na pravdě do úst, a nejen do úst - že z něho udělal něco, čemu i Mithrův kněz mohl rozumět... To byl Pavlův Damašek: pochopil, že potřebuje víru v nesmrtnost, aby znehodnotil "svět", že pojmem "pekla" lze ještě ovládnout Řím, - že "oním světem" lze zabít život... Nihilista a vyznavač Krista: to se rýmuje, a nejen že se to rýmuje...

59.

Všechna práce antického světa nadarmo: nemám slova, abych vyjádřil, co cítím nad něčím tak zdrcujícím. - A vzhledem k tomu, že jeho práce byla prací přípravou, že byly teprve položeny s žulovým sebevědomím základy k práci na tisíciletí, celý smysl antického světa nadarmo!... Nač Řekové? nač Římané?- Všechny předpoklady učené kultury, všechny vědecké metody tu již byly, bylo již zjištěno veliké, nevyrovnatelné umění, jak správně číst - tento předpoklad tradice kultury, jednoty vědy; přírodní věda byla ve spolku s matematikou a mechanikou na nejlepší cestě, - smysl pro fakta, poslední a nejcennější všech smyslů, měl své školy, svou již staletou tradici! Je tomu rozumět? Všechno podstatné bylo nalezeno, aby bylo možno dát se do práce: - metody, desetkrát to nutno říci, jsou to nejpodstatnější, také nejobtížnější, jsou také tím, proti čemu se nejdéle staví zvyklosti a lenosti. Čeho jsme dnes znovudobyli s nevýslovným sebepřemáháním, - neboť všichni máme špatné křesťanské instinkty nějak ještě v těle, - svobodný pohled skutečnosti v tvář, opatrná ruka, trpělivost a vážnost v nejmenších věcech, celá poctivost poznání, - již tu byla před více než dvěma tisíci let! A nad to jemný takt a vkus! Nikoli drezúrou mozku! Nikoli co "německé" vzdělání s neotesanými způsoby! Nýbrž něco, co je tělem, gestem, instinktem, - jedním slovem realitou... Všechno nadarmo! Přes noc se všechno stalo už jen vzpomínkou! - Řekové! Římané! Vznešenost instinktu, vkus, metodické bádání, génius organizace a správy, víra, vůle k budoucnosti lidstva, veliké Ano všem věcem, viditelné v podobě Římského impéria, viditelné všem smyslům, veliký styl nikoli už jen uměním, nýbrž vtělený v realitu, pravdu, život... A to všechno ne snad přes noc zasypáno přírodní pohromou! Nikoli zašlapáno Germány a jinými těžkonožci! Nýbrž vniveč obráceno lstivými, skrytými, neviditelnými, nedokrvenými upíry! Nikoli poraženo, - jen vysáto!... Skrytá mstivost, malicherná závist nabyla vrchu! Všechno ubohé, všechno co samo sebou trpí, co je souženo špatnými city, celé ghetto duševního světa rázem navrchu! - Stačí nějaký křesťanský agitátor, například svatý Augustin, abychom pochopili, abychom číhali, jak nečistí chlapíci se tím dostali navrch. Venkoncem bychom se klamali, kdybychom předpokládán' u vůdců křesťanského hnuli jakýkoli nedostatek rozumu: ó, jsou chytří, chytří až do svatosti, ti páni církevní otcové ! Čeho se jim nedostáváje zcela něco jiného. Příroda je zanedbala, - zapomněla jim dát skromné věno čestných, slušných, čistotných instinktů... Mezi námi, ani to nejsou muži... Pohrdá-li islám křesťanstvím, má na to tisícíceré právo: islám předpokládá muže...

60.

Křesťanství nás připravilo o sklizeň antické kultury, připravilo nás později zas o sklizeň kultury islámu. Zázračný kulturní svět maurského Španělska, nám v podstatě spřízněnější, víc k naší mysli a k našemu vkusu promlouvající nežli Řím a Řecko, byl ušlapán (-neříkám, jakýma nohama-), proč? protože děkoval za svůj vznik vznešeným mužským instinktům, protože přisvědčoval životu i ještě vzácnými a rafinovanými skvosty maurského života!... Křižáci později potírali něco, před čím by jim bylo lépe slušelo klesnout v prach, -kulturu, proti níž by si mohlo připadat i naše devatenácté století velmi chudým, velmi "pozdním". - Ovšem, chtěli kořistit: Orient byl bohatý... Buďme přece nezaujatí! Křížové výpravy - vyšší pirátství, nic víc! Německá šlechta, v podstatě šlechta vikingská, byla tím ve svém živlu: církev věděla až příliš dobře, jak chytit německou šlechtu... Německá šlechta, vždy "Švýcaři" církve, vždy ve službách všech špatných instinktů církve, - ale dobře placena... Že církev provedla svoji zavile nenávislnou válku proti všemu vznešenému na zemi právě s pomocí německých mečů, německé krve a odvahy! Je na tomto místě množství bolestných otázek. Německá šlechta téměř chybí v dějinách vyšší kultury: uhadneme proč... Křesťanství, alkohol - oba veliké prostředky korupce... Vlastně by nemělo ovšem být volby mezi islámem a křesťanstvím, jako by jí nemělo být mezi Arabem a Židem. Rozhodnutí je dáno: nikomu není dáno na vůli, aby zde ještě volil. Buď člověk je čandalou, nebojím není... "Boj na nůž s Římem! Mír, přátelství s islámem:" lak cítil, tak činil onen veliký svobodný duch, génius mezi německými císaři, Fridrich Druhý. Jakže ? musí Němec teprve být géniem, svobodným duchem, aby cítil slušně? Nechápu, jak mohl kdy jaký Němec cítit křesťansky...

61.

Zde je nutno dotknout se vzpomínky, pro Němce ještě stokrát trapnější. Němci připravili Evropu o poslední velikou kulturní sklizeň... kterou mohla Evropa dostat pod střechem, - o kulturní sklizeň renesance. Rozumějí lidé konečně, chtějí rozumět, čím renesance byla? Přehodnocení křesťanských hodnot, pokus podniknutý všemi prostředky, všemi instinkty, veškerou geniálností, aby byly protichůdné hodnoty, vznešené hodnoty dovedeny k

vítězství... Byla dosud jen tato veliká válka, nebyla dosud položena otázka rozhodnější nad otázku renesance, - moje otázka je její otázkou -: nebylo také nikdy zásadnější, přímější formy útoku, ani přísněji vedené na celé frontě a přímo do centra! Udeřit na rozhodném místě, v samotném sídle křesťanství, zde dosadit vznešené hodnoty na trůn, lépe řečeno vpravit je do instinktů, do nejspodnějších potřeb a žádostí těch, kteří tam sedí... Vidím před sebou možnost zcela nadpozemského kouzla a nadpozemské hry barev: - zdá se mi, že se tpytí všemi hrůzami rafinované krásy, že v ní pracuje umění, tak božské, tak ďábelsky božské, že bychom hledali v celých tisíciletích marně druhou takovou možnost; vidím divadlo, tak důvtipné, tak zázračně paradoxní spolu, že by všichni bohové olympští byli měli, proč se dát do nesmrtelného smíchu - Césare Borgis papežem... Je mi rozumět?... Nuže, to by bylo bývalo vítězství, po němž jediném já toužím -: tím bylo křesťanství zrušeno! - Co se stalo? Německý mnich, Luther, přišel do Říma. Tento mnich, v těle všechny mstivé instinkty ztroskotaného kněze, vzbouřil se v Říme proti renesanci... Místo aby chápal s nehlubší vděčností to nesmírné, co se stalo, zdolání křesťanství v jeho sídle - jeho nenávisť se dovedla tímto divadlem jen živit. Člověk náboženský myslí jenom na sebe. - Luther viděl zkaženost papežství, ačkoli se právě opak dal rukama hmatat: stará zkaženost, peccatum originále, křesťanství, nesedělo již na stolici papežově! Nýbrž život! Nýbrž trumf života! Nýbrž veliké Ano všem vysokým, krásným, odvážným věcem!... A Luther církev obnovil: udeřil na ni., Renesance - událost beze smyslu, veliké Nadarmo! - Ach ti Němci, co nás už stálit Nadarmo - to bylo vždy dílem Němců. - Reformace; Leibniz; Kant a takzvaná německá filosofie; války "za svobodu"; Říše - pokaždé něco, co tu již bylo, něco nenávratného, narazí na nějaké Nadarmo... Jsou to moji nepřátelé, přiznávám se k tomu, tito Němci: pohrdám nečistotou všeho druhu pojmů a hodnot, zbabělostí před každým poctivým Ano a Ne, jak to u nich znám. Za téměř celé poslední tisíciletí zmotali a zašmodrchali všechno, čeho se dotkli svými prsty, mají na svědomí všechno polovičaté - tříosminové! - čím stůně Evropa, - mají na svědomí také nejnečistší druh křesťanství, jaký je, nejnevyléčitelnější, nejnevýraznější, protestantství... Nezbavíme-li se křesťanství, Němci tím budou vinní.

62.

-Tím jsem u konce a vynáším svůj ortel. Odsuzuji křesťanství, vznáším na křesťanskou církev nejstrašnější všech obžalob, jakou kdy který žalobce vzal do úst. Je mi nejvyšší všech myslitelných korupcí, měla vůli k poslední jen možné korupci. Není nic, čeho by se křesťanská církev nedotkla svou zkažeností, každou hodnotu obrátila v nehodnotu, z každé pravdy udělala lež, z každé poctivosti duševní bídáctví Ať se ještě někdo odváží a mluví mi o jejich "humanitních" požehnáních! Odstranit nějakou bědu bylo proti jejímu nehlubšímu prospěchu: žila z béd, tvořila bědy, aby sebe zvěčnila—Například červ hříchu: touto strážní obohatila lidstvo teprve církev! - "Rovnost duší před bohem", tato falešnost, tato záminka zákeřné nevraživosti všech nízce smýšlejících, tento pojem třaskavina, který se nakonec stal revolucí, moderní ideou a úpadkovým principem celého společenského řádu, - to je křesťanský dynamit... "Humanitní" požehnání křesťanství! Vypěstovat z humanity vnitřní odpor, opovržení všemi dobrými a poctivými instinkty! To mi tak je požehnání křesťanství! - Parazitství jedinou praxí církve; pijící svým ideálem nedokrevnosti, "svatosti" všechnu krev, všechnu lásku, všechnu naději k životu; onen svět vůli k popření veškeré reality; kříž odznakem nejpodzemnějšího spiknutí, jaké kdy bylo, proti zdraví, kráse, zdařilosti, udatnosti, duchu, dobrotě duše, proti samotnému životu...

Tuto věčnou obžalobu křesťanství napiši na všechny zdi, kde zdi jen jsou, - mám písmena, že i slepí prohlédnou... Zovu křesťanství jedinou velikou kletbou, jedinou velikou nejvnitřnější zkažeností, jediným velikým instinktem pomsty, jemuž není prostředku dost jedovatého, tajného, podzemního, dosti malého, - zovu je jedinou nesmrtelnou poskvrnou lidstva... A počítáme čas podle onoho dies nefastus, jímž se počalo toto dopuštění osudu, - podle prvního dne křesťanství! - Proč ne raději podle jeho dne posledního? - Podle dneška? - Všechny hodnoty přehodnotit!...

POZNÁMKY:

Dílo, které mělo shrnout v systém Nietzscheovu filosofii, nebylo již dopsáno; choroba převala dalekosáhlé plány a ze systému se zachovaly dva fragmenty s nejednou společnou myšlenkou: sbírka aforismů a náčrtů "Vůle k moci" a prvá kniha "Přehodnocení všech hodnot"(Antikrist). Oba nadpisy snad mělo dílo nést, jeden jako titul, druhý jako podtitul; ale je také možno, že by se byla z plánů vyvinula dvě samostatná díla s těmito názvy. Plán z jara 1887 nese nadpis:

VŮLE K MOCI

Pokus o přehodnocení všech hodnot.

Podle pořadí tohoto plánu jsou uspořádány aforismy fragmentu "Vůle k moci" v Nietzscheových spisech. Poslední plán "Přehodnocení" ("Antikrist" byl napsán v létě 1888 v Sils-Marii v Horním Engadinu) je z podzimu 1888 a zní:

PŘEHODNOCENÍ VŠECH HODNOT

Kniha první. Antikrist. Pokus o kritiku křesťanství.

Kniha druhá. Svobodný duch. Kritika filosofie jako hnutí nihilistického.

Kniha třetí. Imoralista. Kritika nevědomosti nejosudnějšího druhu, morálky.

Kniha čtvrtá. Dionýsos. Filosofie věčného návratu.

Z tohoto plánu byla napsána už jen předmluva a kniha první, kterou zde podáváme.

"Antikrist", fragment, ale přesto uzavřený celek, znamená vyvrcholení Nietzscheova protikřesťanského radikalismu. Křesťanství se mu stává vtělenou mstivostí (ressentimentem) proti všemu, co je na tomto světě velkého, stává se vtělením a sběrnou všeho proti-kulturního, úpadkového, chorobného, protivědeckého: něčím, co je potřeba vymýtit, když už Evropa po dvě tisíciletí nestvořila jediného nového boha. Není smíru mezi náboženstvím a vědou.

Příkrost formy i obsahu Antikrista je vystupňována také tím, že dílo zůstalo fragmentem, který Nietzsche sám již do tisku neodevzdal.

VYSVĚTLIVKY:

Aere perennius - pevnější, trvalejší než železo, slovo Horatiovo.

Albínové pojmu - lidé žijící mimo světlo skutečného světa, ve světě pojmů, metafyzikové, dekadenti podle N.

Amfítryon - hrdina řecké mytologie, král v Tiryntě a v Thébách. "Amfítryonská historie": bůh Zeus vzal na sebe podobu Amfítryonovu, přelstil tím jeho manželku Alkmenu a zplodil s ní syna Herakla. Jindy mluví N. o "cizoložstvím božím" v evangeliu.

Antropocentrický - názor, který pokládá člověka za střed světa.

Arabové (ve Španělsku zvaní Maury) - zde uvedeni jako vůdčí představitelé islámské kultury; jejich doba byla vrcholem kulturního rozkvětu Pyrenejského poloostrova. Zmocnili se země počátkem osmého století; ale v pozdějším středověku byli postupně vytlačeni jednak úsilím křesťanských horských kmenů severní části země, jednak křížovými výpravami z Evropy. Poslední zbytek jejich panství, Granada, padla r. 1492.

Askeze - odříkání.

Asyrie - ve starověku mocná říše (zanikla roku 606 př. Kr.), jejímž střediskem byla severní Mezopotámie. "Asyřan zvenčí": Asyřané ohrožovali již dříve samostatnost Židů, roku 722 př.n.l. vyvrátili říši izraelskou (severní z obou židovských států).

Boccaccio Giovanni (1313-1375) - italský humanista, slavný novelista ("Decamerone") a básník.

Bráhmani - nejvyšší indická kasta, knězi střežící ryze brahminského učení; stejným slovem se označují také souhrnně věřící tohoto učení.

Budha - indický myslitel (S.stol př.n.l.), zakladatel učení víc etického než náboženského. Právě proto byl N-ovi buddhismus sympatičtější nežli křesťanství, dále proto, že v něm nenalézal "ressentiment";^ a posléze, že v něm viděl hlubší filosofickou promyšlenost. Že buddhistů je více nežli křesťanů, je omyl.

Carlylismus - Tomáš Carlyle (1795-1881) slavný anglický spisovatel; "potřebou nepodmíněného Ano a Ne" N. patrně myslí jeho stále hodnotící stanovisko k historickým osobám a zjevům.

Césare Borgia (1478-1507) - syn papeže Alexandra VI., typický představitel bezohlednosti, tvrdosti a úskočnosti italských renesančních knížat, vzor Machiavelliho "Knížete". Césare Borgia papežem - tato neuskutečněná možnost, z jejíhož zmaření obviňuje Luthera, byla Nietzschevi jakýmsi vítězstvím Antikrista, pohanství nad křesťanstvím.

Čandala - nejnižší kasta indická.

Damašek Pavlův - obrácení Šavlovo v Damašku.

Descartes René (1596-1650) - jeden ze zakladatelů moderní filosofie, racionalista, jde v mechanickém výkladu přírody tak daleko, že jej rozšiřuje i na zvířata (nikoli na člověka); opačný názor, který N. potírá, vitalismus, uznával zvláštní "životní sílu". Ve změněné, vědecké formě trvá spor o výklad organického života podnes.

Deus qualem Paulus creavit dei creatio = bůh, jakého Pavel stvořil, to znamená popření boha.

Dies nefastus - neblahý den.

Dostojevsky F.A.(1821-1881) - zde uveden jako vynikající psycholog a realista.

Dysangelium - zlé poselství (evangelium = dobré poselství).

Efexis (řeč.) - zastavení; řád; též podnět, důvod.

Epikuros (342-270 př.n.l.) - řecký filosof, hlásající, že člověk se má odvrátit od utrpení; cílem života je mu štěstí (tj. klidná mysl a klidný život v kruhu přátel, ne požitkářství, které bývá s jeho jménem spojováno). Nietzscheův poměr k němu není ustálen; jednou v něm potírá dekadenta, předchůdce křesťanství, podruhé ho velebí jako typického zástupce antiky proti křesťanství (proti "lži o nesmrtelnosti", E. skutečně popírá nesmrtelnost). Snad je to tím, že Epikurově učení jsou vedle oné uvedené složky, blízké stoicismu a křesťanství, také momenty odlišné (materialismus aj.), N-ovi patrně sympatické.

Esoterický - určený pro zasvěcence.

Esprit - duch v nepřeložitelném významu francouzské vybroušenosti ducha.

Epilepsoidní - příbuzný padoucníci.

Exekutiva - výkonná moc.

Feminní - zženštilý.

Fenomenalismus - noetický směr (noetika, část filosofie, věda o lidském poznání), která tvrdí, že nepoznáváme podstatu věcí, ale jen to, jak se nám věci jeví (fenomén = zjev) prostřednictvím našich smyslů a celkového založení duševního života.

Fikce - předstírání; fiktivní - předstíraný, neskutečný.

Filologie - jazykověda (N. sám začal svou vědeckou činnost filologií).

Folie circulaire - střídavé, cyklické šílenství.

Fridrich II. - jeden z nejznamenitějších císařů římsko-německých (vládl 1212-1250), Hohenstauf, zásadní a houževnatý odpůrce světové politické moci papežské.

Genealogie morálky - N-ovo dílo z r. 1887.

Goethe J.W. (1749-1832)- zde (kap. 11) jako básník a hlasatel plnosti života postaven proti suchopárnosti, pedantičnosti a moralismu Im. Kanta

Hedonismus - směr řecké filosofie po Sokratovi, shledávající ctnost v štěstí (v schopnosti prožívání) předchůdce epikureismu

Heva - Eva

Hyperborejci - podle řecké mytologie vzdálený národ, obývající mimo známý svět ("za severním větrem") v rajském kraji, uctívající Apollona.

Idiosynkracie - nepřekonatelný a rozumově nevysvětlitelný odpor k něčemu.

Impeňeux - velitelský, pánovitý.

Impérium románů - říše (císařství) římská.

In historids - co do věcí dějin, pokud se týče dějin.

In infinitum - do nekonečna.

Inflagranti - při činu

In hoc signo - v tomto znamení (narážka na slova, která se podle pověsti zjevila před rozhodnou bitvou císaři Konstantinovi na nebi vedle kříže.

In maiorem dei honorem - k větší slávě boží.

Inpsychologicis - v psychologii, pokud se týče psychologie.

Islám - náboženství Mohamedovo; N-ovi sympatický jednak pro svůj boj s křesťanstvím, jednak proto, že arabská kultura pokračovala v díle kultury antické jinak, nežli křesťanství.

Jahve, Jehova (hebrejsky) - bůh, Hospodin.

Jezaías - židovský prorok (kolem 700 př.n.L), který začal hlásat, že politický úpadek národa (dobyť říše Asyřany) je trest, seslaný Hospodinem na židovský národ za hříchy, kterých se dopustil.

Kant Immanuel (1724-1804)- zakladatel moderního kriticismu; metodičností, soustavností, pedantickou životosprávou, slohovou těžkopádností pravý opak N-ův, N. zjevně i potírá jeho mravní dualismus, který pokládá mravní dobro za možné jen jako výsledek odosobnění, rozumového překonání přirozených sklonnů; kdežto N. vidí ctnost v tom, k čemu vede životní instinkt. K-ův kategorický imperativ (nejvyšší mravní příkaz) je formulován zcela obecně: Jednej tak, abys mohl chtít, aby se zásada, podle níž jednáš, mohla stát zásadou obecného zákonodárství. Právě proti této obecnosti žádá N., aby každý měl svůj kategorický imperativ.

Kategorický imperativ v. Kant.

Konfucius - staročínský myslitel (v 6. stol př.oJ.), jehož inravně-náboženské učení zdůrazňuje povinnosti člověka k sobě a k celku společnosti; chtěl obnovit patriarchální mravy zašlých dob.

Kordoba - město v jižním Španělsku; vrchol jejího rozkvetu spadá do 8.-11.století, kdy byla sídlem maurských kalifů.

Královecké číňanství - výtka omezenosti ("čínská zeď") Kantovi, který žil výhradně v Královci

Laotse - staročínský myslitel (v 6. století př.n.L.), starší vrstevník Konfucii, mnohem více nábožensky založen než K., hlásal, že jediným člověka důstojným úkolem je Toa, tj. pravá (ale člověku nepochopitelná) věčná cesta, cesta ctnosti, duchovnosti k bohu.

Largeur srdce - velkodušnost.

Le ffand maitre en ironie - velký mistr ironie.

Leibnitz G.W. (1646*1716) nejvýznamnější německý filosof před Kantem; v "Antikristu" se jeví N-ovi jako jeden z těch, kdo obracejí vývoj zpět, od vědy a světskosti k náboženskosti. Také v "Ecce homo" je L. "brzdou".

Lucretius - Titus Lucretius Carus (98-44 př.n.l.), římský básník, přívrženec epikureismu, jehož filosofickou soustavu zbasnil v didaktické básni "De rerum nátura":

Luther Martin (1483-1546) - Německý reformátor, k němuž N. cítil živelný odpor, protože v něm viděl toho, kdo obnovil církev a křesťanství ve chvíli, kdy se zdálo, že nad obojím zvítězí pohanská světskost renesance.

Manu - jméno přikládáné původci indického zákoníka z doby rozkvětu buddhismu; kodifikuje práva a povinnosti jednotlivých kast.

Maurové - v. Arabové. *

Mithra - staroperský bůh světla a dobra.

Mohamed - zakladatel náboženství (v 7. stol), nesoucího jeho jméno (též islám). N. jej klade rád proti křesťanství, ale jindy i jeho zahrnuje právě do typu "zakladatelů náboženství", znamenáného "posvátnou lží".

Mohutnost - termín starší psychologie, která si představovala duši sestávající z jednotlivých, více méně samostatných sil ("Vermo-gen" - mohutnost).

Monotonoteismus - Nietzscheova slovní hříčka, kterou vytýká jednotvárnost jednobožskému křesťanství (kap.19).

Moralin - N-ovo slovo (jako "trest" nebo "nákaza moralistická"); v. Virtú

Naxos - ostrov v Egejském moři; podle pověstí tam Theseus opustí Ariadnu, kterou potom pojal za manželku bůh Dionysos. Snad znamenají "dialogy na Naxu" rozhovory s Cosimou Wagne-rovou, kterou nazýval Ariadnou (Richarda Wagnera Theseem, sebe Dionysem; Cosimu Wagnerovou snad miloval).

Nervus sympathicus - nervová soustava gangliová, provádějící po obou stranách páteř; řídí činnost vegetativní (zažívání apod.), které neovládá vůle.

Osiříš - staroegyptský bůh slunce, později uctíván též jako bůh podsvětí.

Naiseric - žert, pošetilost.

NihiKsmm (někdy též: anarchismus) křesťanství - N. tím míní vládu úpadkových hodnot, které podvracejí aristokratický řád, hierarchii světa.

Parma - město v severní Itálii, jižně od Pádu.

Pavel - apoštol (zem. r. 64); Pavlovo křesťanství znamená osamostatnění od židovství, na rozdíl od "židovského křesťanství" Petrova (v. též stoicismus), křesťanství hellénské. U Nietzsche vystupuje Pavel (snad pro svůj židovský původ) jako dovršitel všeho židovského v křesťanství.

Peccatum originále - původní, první (základní) hřích.

Pietisté - protestantská sekta, vznikla v Německu koncem 17. století; kladli důraz na vnitřní zbožnost a prakticky účinné křesťanství proti slovní pravověrnosti oficiální lutherské církve. N-ovi je patrně nesympatická hlavně

vnější náboženská horlivost, která se mezi nimi později neobyčejně rozmohla. "Švábské krávy" - snad proto, že do lidových vrstev později pronikl pietismus nejhluběji a nejtrvaleji v jz. Německu, někdejší Švábsku.

Pilatus - Pontius Pilatus, římský místodržitel v Palestině v době, kdy Kristus byl ukřižován.

Pindaros - znamenitý řecký lyrik (5. a 6. stol. př.n.l.)

Pitoreskní - malebný, působící silným zrakovým dojmem.

Platon - slavný řecký filosof (427-347 př.n.l.) je tu N-em veden jako představitel vyšší moudrosti, určené pro zasvěcené, tj. pro ty, kdo vědí, že je rozdíl mezi pravdou a vírou v pravdu. Ale ani on posléze neuniká výtce "posvátné lži". Pozitivistické náboženství (o buddhismu) - náboženství, držící se fakt tohoto světa, tedy nikoli náboženství v tom smyslu jako křesťanství, v němž nejdůležitější jsou věci onoho světa.

Preexistence - předchozí existence, předexistence.

Protestantský farář praotcem ("Grossvater") německé filosofie: N. tím míní jednak to, že se protestantství stalo myšlenkovou základnou německé filosofie ("jejím prvním hříchem"), jednak to, že velká část německých filosofů pochází z protestantských farářských rodin.

Pulchrum est paucorum hominum - krása je věcí nemnoha lidí.

Reformace v. Luther.

Renan Ernest - slavný francouzský filosof, orientalista (1823-1892), zvl. semitolog, náboženský badatel, jehož "Život Ježíšův" (1863) vzbudil pohoršení katolických teologů, tak že R. byl zbaven profesury na Collège de France, která mu byla vrácena teprve za republiky r. 1871. Renan byl totiž první, kdo dovedl i širšímu obecnému podat skvělým slohem výsledky vědecké kritiky začátků křesťanství (Ježíš člověkem, Starý i Nový zákon dílem lidským, vzkříšení Ježíšovo iluzí lásky atd.) V mládí hluboce věřící, víry pozbyl a setrval ve skepticizmu a relativismu. N-ovi není dost radikálním, protože N. se obracel hlavně proti obsahu Ježíšova učení, nešlo mu jen o historickou kritiku.

Renesance - v Niétzschových očích hnutí zcela pohanské, světské, neslučitelné s křesťanstvím a reformací; proto přál renesance vítězství nad křesťanstvím, proto tak nenáviděl reformaci (zvl. Luthera), že tuto možnost zmařila. V tom viděl jeden z největších "kulturních zločinů" Němců (v. Luther, Césare Borgia).

Ressentiment - mstivost, dlouhé pamatování na pomstu.

Robespierre Maxmilián (1758-1794) - za francouzské revoluce vůdce nekompromisního křídla jakobínů; povahou spíš chladný doktrinář, nežli fanatik.

Rousseau J.J. (1712-1825) - jeden ze zakladatelů francouzského socialismu a sociologie (1760-1825); "fanatikem" je N-ovi snad pro svou fantastičnost a pro plány radikální sociální přestavby, N-ovi nesympatické.

Sankhyam - indické nábožensko-filosofické učení, držící se dualismu ducha a hmoty.

Savonarola Girolamo (1452-1498) - italský reformátor, který se pokusil ve Florencii provést mravně náboženskou reformu všeho života (poněkud podobně jako později Kalvín v Ženevě), byl však vlivem svých církevních i světských odpůrců popraven, aniž se mu podařilo připravit v Itálii půdu reformaci. N-ovi byl nesympatický nejen jako "fanatik", ale především jako reformátor.

Scirocco - dusný a vlhký vítr, přinášející vláhu, původně označovaný tímto jménem jenom na severním pobřeží Středozemního moře.

Semiotika - znakomluva.

Sensibilita - vnímavost.

Socialisté - podle N. "apoštolově čandalů"; rozpor mezi hlasatelem aristokratického řádu a radikálními demokraty nelze překlenout. N. v nich vidí stejné "anarchisty" jako jsou prvotní křesťané, tak jako vůbec zdůrazňuje revolučnost křesťanského učení.

Sokrates (469-399 př.n.l.) - slavný řecký filosof; jeho "vyhlášením války čisté vědeckosti" a "povýšením egoismu na morálku i v říši problémů" (kap. 20) má N. na mysli patrně osobně etický, praktický ráz S-ovy filosofie. N-ův vztah k Sokratovi je složitý a byl mu vždy jedním z hlavních problémů.

Spinoza B. de (1632-1677) - jeden z největších novověkých filosofů, podle jehož panteistického učení (tj. totožnost světa s bohem) lze vyvodit celý svět z jeho podstaty, boha (odtud ono "soukání" v kap. 17.)

Stimulans (lat.) - dráždidlo.

Stoicismus - řecká filosofická škola, založená Zenonem z Kitia (kol. r. 300 př.n.l.); tím, že se nemá věřit Pavlovi, vyškolenému stoickým osvěcencím, když si z halucinace upravuje důkaz, že Ježíš ještě žije - tím N. naznačuje svůj názor, že řecká filosofie Pavlovi pomohla svou sofistickou k "posvátným lžím" knězi, určeným pro lid,

N-ův poměr k stoicismu není jednotný; je mu sympatický "koloběhem věcí", jindy jej zas odmítá pro myšlenky, kterými se stoicismus blíží křesťanství (např. v "Ecce homo").

Strauss D.F. - radikální kritik křesťanství (1808-1874), zvl. v dílech "Život Ježíšův", "O staré a nové víře". Dokazoval, že Starý zákon i evangelia jsou mýty. Ale přesto, že i N. měl k základům křesťanského učení podobný vztah, rozdělovalo je to, že S. věřil v hotovou pravdu nové vědy, kdežto N. žádá stále hledání pravdy. Je-li proto N-ův vztah k Straussovi v "Ecce homo" velmi zahrocen, v "Antikristovi" převládá sympatie ("nevyrovnatelný" S.) pro společný odpor ke křesťanství. Ovšem, jako Renan (v.t.) tak ani Strauss není N-ovi dost radikální, protože jemu nejde o historickou kritiku křesťanství, nýbrž o zamítnutí jeho obsahu.

Sub specie t pod zorným úhlem.

Sub specie aeterni - pod zorným úhlem věčnosti.

Sublimní - vznešený.

Synonymum - slovo stejného významu při odlišném znění.

Švýcaři církve (o Němcích) - narážka na tradiční službu švýcarských gard u papežského dvora, k nimž N. tím přirovnává Němce.

Teleologie - názor, že svět je zařízen účelně a spěje k určitému cíli; předpokladem je víra v osobního boha.

Toničky afekt - posilující hnutí mysli.

Tübingen - univerzitní město ve Württembersku. "Ústav v Tiibingen" ("Tübingen Stift"): evang. teologický seminář, založený r 1537 v bývalém augustiánském klášteře.

Unio mystica - mystické spojení (v přijímání).

Unum necessarium - jedno potřebné.

Veliká matka - maloasijská bohyně nespoutaného života, Kybele, také Má, matka země. Její kult se rozšířil později do Řecka a Říma.

Vikingové - skandinávští Normané, jejichž loupeživé námořní výpravy znepokojovaly od 9. do 11. století západní F.vrupu.

Vinu - ctnost, Nietzsche "ctnost bez moralinu", ctnost ve významu mužnosti a tvrdosti, myšlena jako opak ctnosti křesťansko.